

גילוייה של מורשת

אוסף תשמישי הקדושה מטקסטיל

מבתי הכנסת באיזמיר

ברכה יניב ותמר שדמי

גילויה של מורשת

אוסף תשמישי הקדושה מטקסטיל
מבתי הכנסת באיזמיר

ברכה יניב ותמר שדמי

קן מרדכי קריתי, תל אביב
2023

קרן מרדכי קריתי

יזמה וקידמה את השימור והפרסום
של אוסף תשמישי הקדושה מטקסטיל
של בתי הכנסת באיזמיר

פרויקט השימור בוצע בידי
תוכנית התעודה בשימור, התמחות בטקסטיל ובחומרים אורגניים
אוניברסיטת מטרופוליה למדעים יישומיים
הלסינקי, פינלנד

קרן מרדכי קריתי
כיכר הבימה 4, תל אביב 6425342
kmk@netvision.net.il

מתאם בין לאומי
אורי בר־נר

צלם
סאמי סולמאז

תרגום לעברית
אריה גוס

עריכה
איתן וליש

עיצוב והפקה
ניצה ברוק

הדפסה וכריכה
אלקו פרינט בע"מ, ירושלים

כל הזכויות שמורות
אין לשכפל את הפרסום הזה,
לשמור אותו במאגר מידע כלשהו
או לתרגמו בכל אמצעי שהוא
ללא הסכמה מוקדמת ובכתב
מקרן מרדכי קריתי

תוכן

5	הקדמה
10	תשמישי קדושה מטקסטיל סיפורה של הקהילה היהודית באיזמיר בתחילת המאה העשרים
67	כתובות הקדשה
105	פרויקט שימור תשמישי הקדושה מטקסטיל מבתי הכנסת של איזמיר, 2012-2020
113	ביבליוגרפיה

הקדמה

ספר זה הוא תוצאה של שש שנות עבודת הצלה, שימור ושיקום של אוסף המונה 352 תשמישי קדושה מטקסטיל של בתי הכנסת העתיקים באיזמיר. העבודה נעשתה במסגרת פרויקט נרחב לשימור ושיקום רובע בתי הכנסת ההיסטוריים באיזמיר. קרן מרדכי קריתי החליטה להוציא לאור ספר זה כדי להציג ולהנגיש את חשיבותן של פעולות ההצלה ואת המסורת היהודית העשירה של תשמישי קדושה מטקסטיל באיזמיר גם לקהל הרחב.

בשנת 1492 הוציאו פרדיננד ואיזבלה מלכי ספרד צו גירוש לכל יהודי ספרד שלא התנצרו, ובזה תמו תור הזהב ותקופת הזוהר של יהדות ספרד בימי הביניים. לעומת זאת פתח הסולטן העות'מני ביאזיד השני את שערי האימפריה העות'מנית למגורשי ספרד והעניק להם חופש פולחן, אשר נמנע מהם באותה תקופה במרבית ארצות אירופה הקתולית. אלו מהם שהגיעו לאיזמיר הקימו בה קהילה משגשגת, שמשכה אליה יהודים נרדפים מקהילות קרובות ורחוקות. כך נשתמרה באיזמיר מורשת יהודית ספרדית עתיקת יומין. בתי הכנסת ההיסטוריים אשר ניצלו משרפות ורעידות אדמה שימרו בתוכם את תרבות הפולחן של יהודי ספרד ואת סגנון האדריכלות המיוחד לאיזמיר.

באיזמיר נמצא כיום רובע ייחודי מסוגו של בתי כנסת סמוכים זה לזה, הודות לחופש הפולחן שהעניקה האימפריה העות'מאנית ליהודים. מעשרות בתי הכנסת שבנו יהודי איזמיר שרדו היום שלושה עשר בלבד, אשר תשעה מהם מרוכזים ברובע מיוחד זה בעיר העתיקה של איזמיר, שאין כמותו בעולם. בתי כנסת אלה לא נהרסו במשך רדיפות היהודים כפי שקרה בערים אחרות באירופה. אולם שיני הזמן ופגעי הטבע שהרסו חלק גדול מהם בעבר הם המסכנים כיום את קיומם של בתי הכנסת העתיקים שנותרו באיזמיר, ואין ביכולתה של

הקהילה היהודית הקטנה לשמר, לשקם ולתחזק את המבנים האלה. בנסיבות אלו עלולה לרדת לטמיון המורשת החומרית והאומנותית החשובה הזו של יהודי איזמיר.

לנוכח הסיכונים להכחדת מורשת ייחודית זו, נרתמה קרן מרדכי קריתי להצלתה. הקרן יזמה פרויקט, שיביא את קיומם של בתי הכנסת העתיקים באיזמיר למודעות הבין-לאומית, כמו גם את הסיפור הטראומטי של גירוש יהודי ספרד, ויציג בפני העולם כיצד חידשה הקהילה היהודית את ימיה לאחר הגירוש, כיצד פרחו באיזמיר קהלים יהודיים ותרבות יהודית במאות ה-17, 18 ו-19 תודות לסובלנות שהפגין השלטון העות'מאני כלפי היהודים. סובלנות שהניבה יחסי גומלין כלכליים משגשגים בין החברה המוסלמית באיזמיר לבין הקהילה היהודית המקומית.

כדי לממש את פוטנציאל שימור התרבות הגלום במבנים ההיסטוריים, יזמה קרן מרדכי קריתי מישראל – קרן משפחתית שהוקמה לזכר המנוח מרדכי קריתי ז"ל לשם מטרות ציבוריות ותמיכה במיזמי תרבות – פרויקט שיקום ושימור למתחם בתי הכנסת העתיקים, במטרה להפוך אותו לאתר מבקרים שיציג את מורשת יהודי ספרד באיזמיר. הפרויקט הוקם על ידי הקרן יחד עם הקהילה היהודית של איזמיר ובתמיכת עיריית איזמיר. לאחר שנשיא הקהילה וראש העיר נתנו לכך את הסכמתם, החלה הקרן להכין תשתית בין-לאומית להכרה במאמץ זה כפרויקט בין-לאומי, מתוך הבנה שהיא הבסיס לקבלת תמיכות בין-לאומיות בפרויקט הגדול.

הקרן העמידה צוות של יועצים ומומחים אקדמאים בתחומים שלהלן: היסטוריה ואומנות יהודית, מוזיאולוגיה, שימור אדריכלי, שימור טקסטיל וספרים עתיקים. צוות זה הניח את העקרונות המקצועיים לתוכנית הרעיונית, לחזון שיקום בתי הכנסת, להקמת אתר מבקרים במתחם בתי הכנסת, ולהקמת מוזיאון לתולדות הקהילה היהודית של איזמיר ומורשתה באימפריה העות'מאנית. בד בבד העמידה הקרן צוות ביצועי של מומחים בתחומים של שימור אדריכלי, שימור הנדסי, שימור ציורי הקיר ושימור טקסטיל. צוות זה נשלח לאיזמיר לסייע בעבודות השיקום והשימור של בתי הכנסת והמורשת המיוחדת שלהם, לרבות תיעוד השיקום והשימור של אוסף הטקסטיל המתואר בספר זה.

העבודה התנהלה בו בזמן בשני מישורים: מישור אחד היה ליצור מודעות מקומית לתוכנית השיקום ולהקמת אתר מבקרים ומוזיאון, הן בקרב הקהילה היהודית והן בקרב הרשויות העירוניות – איזמיר וקונאק – והרשויות הממשלתיות (משרד התרבות והתיירות הטורקי) תוך הדגשת חשיבותו של הפרויקט לתיירות ולכלכלת העיר. המישור השני: ליצור מודעות בין-לאומית למורשת יהודי איזמיר ולשיקומה באמצעות יצירת קשרים בין-לאומיים לתמיכה בפרויקט.

כתוצאה מפעילות זו פיתחנו וקידמנו קשרים בין-לאומיים עם **קרן השגרירים של ארה"ב**, שתודות לה ניצל בית כנסת "עץ חיים" מקריסה; עם **AEJM** (איגוד המוזיאונים היהודיים באירופה) אשר פרויקט איזמיר נימנה עם חברי איגוד זה; עם **AEPJ** (הארגון לשימור מורשת יהודית באירופה), אשר קרן קריתי גמנית עם חבר המנהלים שלו; עם **הקרן לשימור המורשת היהודית באירופה** שמושבה בלונדון, אשר הכריזה על בית כנסת "עץ חיים" בתור אחד מ-16 אתרי המורשת החשובים ביותר מתוך 3,400 אתרי מורשת יהודית באירופה; עם **משרד החוץ הגרמני**, שתמך בעבודות הצלת בית כנסת "חברה" (Hevra); עם ארגון **World Monument Watch** שהכריז על אתר בתי הכנסת העתיקים באיזמיר בתור אתר מורשת בין-לאומי בסיכון; עם **IZKA** – האגודה לתרבות באיזמיר, שתמכה בעבודות השיקום והשימור של בית כנסת "עץ חיים"; עם **הספרייה הלאומית של ישראל**, לשם מחקר והצלת הספרייה התורנית של רבני איזמיר; ועם **המרכז לאמנות יהודית** באוניברסיטה העברית בירושלים.

מתוך תשעה בתי הכנסת ברובע בתי הכנסת העתיקים של איזמיר משוקמים כיום שבעה והם במצב טוב, ושניים – בית כנסת "חברה" ובית כנסת "פורסטרוס" (אורחים) עוברים כעת פעולות הצלה ועצירת הידרדרות נוספת, והם מיועדים לשיקום לקראת שילובם באתר המבקרים של בתי הכנסת העתיקים.

לאחרונה החלה קרן קריתי בהכנות לשלב השני של הפרויקט: הקמת תשתית למוזיאון יהודי עות'מאני באיזמיר, בעידוד משרד התיירות והתרבות הטורקי. המוזיאון יציג את תולדות

הקהילה היהודית באיזמיר יחד עם תולדות יהדות ספרד ופריחת תרבותה באימפריה העות'מאנית, ואת שיתופי הפעולה הכלכליים והתרבותיים עם החברה המוסלמית, אשר הושגו תודות לסובלנות השלטון העות'מאני כלפי היהודים באימפריה.

אוסף תשמישי הקדושה מטקסטיל של קהילת יהודי איזמיר, שהצלתו מתוארת בספר זה, הוא אחד משלושת אוספי יודאיקה של קהילת יהודי איזמיר:

- אוסף של 352 תשמישי קדושה מטקסטיל הכולל פרוכות, כיסויי תיבה, אבנטים ומעילי ספר תורה.
- תשמישי קדושה וחפצי יודאיקה מחומרים אחרים.
- ספרייה תורנית של הרבנים הראשיים של איזמיר במאות שעברו.

לאחר שאוספים אלה יתועדו, ישומרו וישוקמו, הם יוצגו במוזיאון היהודי העות'מאני שיוקם.

במסגרת זו יזמה הקרן בשנת 2011 את שימור אוסף הטקסטיל של הקהילה, בפרויקט שבו שיתפו פעולה גורמים מקצועיים משלוש מדינות: טורקיה, פינלנד וישראל. עבודות תיעוד, שימור ושיקום חפצי הטקסטיל בוצעו בידי סטודנטים מהמחלקה לשימור טקסטיל של אוניברסיטת מטרופוליה שבהלסינקי, פינלנד. עבודה זו נעשתה בהנחייתה של ד"ר אנה האקרי ובייעוץ של מומחית לשימור טקסטיל ב"מוזיאון ארץ ישראל" – גב' סיגל בנצור, אשר יזמה את הקשר עם אוניברסיטת מטרופוליה, ותודות לה הוקם פרויקט שימור תשמישי הקדושה מטקסטיל של איזמיר. כמו כן נעשתה העבודה בשיתוף פעולה עם אוניברסיטה הכלכלית של איזמיר. במשך שש שנים תיעדו הסטודנטים את אוסף הטקסטיל, ביצעו עבודות הצלה, שימרו את האוסף ושיקמו 48 פריטים מתוך האוסף.

הספר המוגש בזאת למתעניינים במורשת תשמישי הקדושה של יהודי איזמיר מתאר את מפעל ההצלה של האוסף, ומציג את פריטיו, המבטאים את קורות הקהילה ומאפייניה התרבותיים. הוא כולל רקע היסטורי, פיענוח ומחקר של 143 כתובות הקדשה שבוצעו על ידי פרופ' ברכה ניב וד"ר תמר שדמי. כל אלה יוכלו לשמש בסיס למחקרים עתידיים.

בנוסף לחשיבות הצלת אוסף של 352 תשמישי קדושה מטקסטיל, יצר פרויקט שימור הטקסטיל דיאלוג בין שלוש תרבויות: יהודית, טורקית ופינית, כמו גם היכרות בין תרבותיות. לסטודנטים מפינלנד הייתה זו הזדמנות נדירה להכיר את המסורת היהודית, את תשמישי הקדושה בבית הכנסת ואת אומנות הרקמה העות'מאנית.

קרן קריתי רואה בכל אלה חשיבות חינוכית ותרבותית ממדרגה ראשונה.

עדיין נותרו פרטי טקסטיל רבים שיש להשלים את שיקומם. למרות זאת נשמח אם חלק מחפצי האוסף יוצגו בתערוכות זמניות. אנו מקווים שיימצאו מקורות מימון גם לשיקום יתר חפצי האוסף שטרם שוקמו, כדי לאפשר להציג לקהל הרחב את מרבית האוסף במוזיאון היהודי העות'מאני שיוקם באיזמיר.

בהוקרה עמוקה לכל המומחים, התומכים והעוזרים למימושו של פרויקט זה.

יהודית קריתי מטלון

נשיאת קרן מרדכי קריתי

תשמישי קדושה מטקסטיל

סיפורה של הקהילה היהודית באיזמיר בתחילת המאה העשרים

כאשר מבקרים בבית הכנסת 'בית ישראל', אחד מבתי הכנסת באיזמיר, אי אפשר להתעלם מן ההדר המאופק של בית הכנסת וארון הקודש בן שלושת החלקים (תמ' 1).¹ מעל ארון הקודש כתוב הפסוק 'ואני ברב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך' (תהלים ה: ח). הפסוק הזה מדמה את בית הכנסת שבגולה למקדש בירושלים, ומזהה את עבודת הקודש בבית הכנסת עם הפולחן שהיה נהוג בבית המקדש. התפיסה הזו מובאת בשמו של אלהים בנבואתו של יחזקאל: 'לכן אמר כה אמר אדני ה' כי הרחקתים בגוים וכי הפיצותים בארצות ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם' (יחזקאל יא: טז). כהמשך לדימוי בית הכנסת כבית האלוהים, תשמישי הקדושה מזוהים עם כלי בית המקדש. ארון הקודש שבו מוחזקים ספרי התורה מזוהה עם ארון הברית התנ"כי שבו אוחסנו לוחות הברית. באיזמיר, כמו גם במקומות אחרים מצפון לירושלים, ארון הקודש ממוקם בקיר הדרומי של בית הכנסת, המציין גם את כיוון התפילה.

הפרוכת בבית הכנסת 'בית ישראל' מושכת את עיני המבקרים כאשר הם מתקרבים לאורך המעבר המרכזי אל ארון הקודש. ניגשים אל הארון באמצעות גרם מדרגות המכוסה בשטיח אדום, המשרה תחושה של התקרבות למקום קדוש. ואכן, השם הספרדי המסורתי לארון הקודש הוא 'היכל', מונח המציין את המבוא הקדוש המובדל מאזור קודש הקודשים בבית

¹ הטקסט כולל הפניה לתמונות (תמ' 3) ולרשימת כתובות ההקדשה המופיעה בהמשך לטקסט זה (כתו' 11). מספרי המלאי של אוסף האריגים מצוינים בסופה של כל כתובת (J.M.T. 36. 2013). בתמונות המציגות פריטים ללא כתובת הקדשה רשום מספר המלאי באוסף הטקסטיל של בתי הכנסת בסוף הכיתוב. הכיתובים אינם כוללים ציון מידות, מכיוון שמדידת כל החפצים לא התאפשרה במהלך הפרויקט. אני מודה לפרופ' יעקב ברנאי שקרא את הטקסט ותרם מידיעותיו.

תמונה 1

בית הכנסת בית ישראל, קיר דרומי,
היכל בן שלושה חלקים
צילום: יוסף טובי

המקדש. בבית המקדש הופרדו שני האזורים האלה על ידי הפרוכת, מונח אשר הוצמד לזילון ארון הקודש בבתי הכנסת בכל קהילות היהודים.

כאשר מסיטים לצדדים את הפרוכת נחשפות הדלתות המגולפות בהידור רב (תמ' 2). כשפותחים אותן מופתעים המבקרים לגלות פרוכת פנימית, המסמלת, כמנהג ספרד, הפרדה נוספת של כבוד לספרי התורה הקדושים שבתוך הארון (תמ' 3). כאשר מסיטים את הפרוכת הזו אפשר לראות שישה ספרי תורה מאחורי תמיכת עץ שנועדה להבטיח את יציבות הספרים (תמ' 4).

כאשר סוגרים את הארון והפרוכת מכסה אותו שוב, אפשר לראות את כתובת ההקדשה הרקומה על ליבית קטיפה. כתובת זו, וכן כתובות רבות שנציג בהמשך, משקפת את מנהגם של התורמים להוסיף טקסט קצר המפרט את נסיבות ההקדשה. באיזמיר רוב התרומות נעשו לעילוי נשמתם של בני משפחה שהלכו לעולמם. ולכן, בדרך כלל ההקדשה מציינת את שמות התורמים, את שמות הנפטרים ואת תאריך פטירתם המלא. ציון תאריך הפטירה המלא מחייב את הקהילה להשתמש בתשמיש קדושה זה ביום הזיכרון של הנפטר מדי שנה. רק פריטים מועטים נתרמו לציון אירועים חגיגיים במחזור חייו של האדם. הפרוכת החיצונית בבית הכנסת 'בית ישראל' נושאת שני תאריכים המצוינים באמצעות ספרות, המקבילים לאותיות לוח השנה היהודי שמתחיל עם בריאת העולם. התאריך המוקדם יותר הרשום בתחילת הכתובת הוא שנת 1891, והמאוחר הרשום בסופה הוא 2001. רוב תשמישי הקדושה מטקסטיל באוסף הזה המוזכרים בדיוגנו נתרמו לבתי הכנסת באיזמיר בין השנים האלה. כך שלא זו בלבד שהם מנציחים את בני הקהילה, אלא הם גם נושאים עדות לאירועי הקהילה ולמסורות תרבותיות, ומספרים את סיפורה של הקהילה היהודית באיזמיר: מיהם חברי הקהילה הזו? מהם מנהיגיהם? מהם תשמישי הקדושה האלה? ומה מספרות לנו הכתובות הרקומות בעברית?

תמונה 2 (למעלה מימין)
בית הכנסת בית ישראל, דלתות ההיכל

תמונה 3 (למטה מימין)
בית הכנסת בית ישראל, פרוכת פנימית ופרוכת חיצונית

תמונה 4 (משמאל)
פנים ההיכל: ספרי התורה עם תשמישי הקדושה מטקסטיל, על פי המסורת הספרדית: ירעה, אבנט ומעיל.
בית הכנסת בית ישראל, 2020

הקהילה היהודית של איזמיר

הסיפור שמאחורי אוסף האריגים המוצג כאן מתחיל בספרד, שבה חיו יהודים מתחילת ימי הביניים. בתקופה שבה הייתה ספרד נתונה תחת שלטון מוסלמי הגיעו היהודים בגלות זו לדרגה הגבוהה ביותר בכל תחומי התרבות, הפולחן, ההגות הדתית והיצירה האומנותית, כמו גם בחיי הכלכלה והסחר הבין-לאומי. שגשוג זה החל להשתנות בהדרגה עם הכיבושים מחדש של הנוצרים במאות הארבע עשרה והחמש עשרה. בעקבות זאת, בסוף המאה הארבע עשרה הוכרחו היהודים להמיר את דתם, ורדיפות 1391 נטועות עמוק בזיכרון הלאומי שלהם. הרדיפות נמשכו במאה החמש עשרה והגיעו לשיאן בשנת 1492, כאשר שליטי ספרד, איזבלה I מקסטיליה ופרדיננד II מארגון, גירשו את היהודים שלא הסכימו להתנצר.

היהודים שגורשו עברו לפורטוגל, איטליה וצפון אפריקה, אבל רובם מצא מקלט לאורך החופים המזרחיים של הים התיכון, שם התקבלו בברכה על ידי הסולטאן ביאזיד השני, שממלכתו השתרעה על פני הבלקן וחופה הצפוני של אפריקה. אלה שבחרו להשתקע בפורטוגל עמדו בפני התנצרות כפויה בשנת 1497. עשר שנים אחר כך, בשנת 1507, גורשו גם יהודי צפון איטליה, סיציליה וסרדיניה, אזורים שהיו תחת שליטת ספרד. יהודי הבלקן – אשר היו תושבי ערים ושימשו בעלי מלאכה ובעיקר סוחרים ואנשי כספים – התקבלו בברכה באימפריה העות'מאנית החדשה, שבה יכלו לתרום את כישורונותיהם לכלכלה המקומית.

איסטנבול, ובשמה הקודם קונסטנטינופול – בירתה של האימפריה הביזנטית המובסת, הייתה מסוף המאה החמש עשרה וראשית המאה השש עשרה עיר שהעניקה למגורשי ספרד אפשרויות כלכליות, ורובם אכן התיישבו בה. רק בסוף המאה השש עשרה הפכה סמירנה, היום איזמיר, עיר נמל יונית על חוף הים האגאי של אנטוליה, ליעדם של היהודים. המתישבים הגיעו מן הערים הקטנות שמסביבה וגם מאיטליה, בעיקר מליוורנו, וכן גם מסלוניקי ואיסטנבול. אחריהם באו יהודים מומרים מפורטוגל אשר נמלטו מן האינקוויזיציה

וחזרו ליהדות, ויהודים רומניוטים, כלומר היהודים שהתיישבו באזור לאחר חורבן בית שני. היהודים אשר באו זה מקרוב הקימו קהילות רבגוניות שהתלכדו סביב בתי הכנסת. כל קהילה כזו, 'קהל', הוקמה על בסיס מקום מוצאם של היהודים, ובכמה מקרים אף נשאה את שמו, כמו, למשל, בית הכנסת 'פורטוגל'. בתי כנסת אחרים נשאו את שם התורם, למשל בית הכנסת 'אלגאזי'. מקורות ספרותיים מציינים שבשנת 1660 כבר היו באיזמיר שישה קהלים: הקדום ביותר, 'בקישי', כנראה כבר משנת 1617; 'נווה שלום' ו'פורטוגל' הוקמו בידי יהודים מומרים מפורטוגל, כנראה בשנים 1630-1640; 'פינטו', הנזכר לראשונה בשנת 1655, בידי בני קהילה שמוצאם מן הערים של אנטוליה, ו'סיניורה', שהוקם בשנת 1665, ככל הנראה בידי מי שמוצאם היה מן הערים הסמוכות טירה ומניסה. ככל שהאוכלוסייה היהודית באיזמיר גדלה, כן נוסדו קהילות חדשות, ורבות מהן היו המקור לתשמישי הקדושה מטקסטיל, נושא דיון זה. מכיוון שכולם היו מושרשים בתרבות ספרד, הייתה השפה המשותפת לאדינו – הדיאלקט היהודי-ספרדי.

בין חברי בתי כנסת אלה היו סוחרים יהודים מפורטוגל, שנודעו כ'פרנקו', שהיו מעורבים בסחר בין-לאומי דרך נמל איזמיר. בהתאם להסכמי הקפיטולציות, רבים היו בחסותן של מדינות אירופה, ובכך היו נתונים לסמכות השיפוט של הקונסולים האירופאים. הם גם קיבלו זכויות יתר שסייעו לפעילותם המסחרית. חברים אחרים בבתי הכנסת הרוויחו את לחמם כסוכני מסחר, מתווכים, מלווי כספים, מתרגמי מסמכים וכיוצא באלה. השוק הבין-לאומי, שאותו ניהלו סוחרים איטלקים, יוונים ויהודים, כלל סחר במשי גולמי פרסי, ששונע מערבה למרכזים אירופיים של תעשיית המשי, בעיקר בצרפת ובאיטליה. תעשיית המשי המקומית ייצרה אריגי דמשק וברוקד ורקמות משי יקרות. האריגים היוקרתיים האלה שימשו להכנת בגדים, רהיטי בית ולתשמישי הקדושה של בתי הכנסת.

תמונה 5

ספרי התורה עם תשמישי הקדושה מטקסטיל, בית הכנסת בית ישראל, 1993.
באדיבות המרכז לאמנות יהודית, האוניברסיטה העברית, ירושלים.
צילום: זאב רדובן

תשמישי הקדושה מטקסטיל

למרות שאף לא אחד מתשמישי הקדושה המוקדמים שיוצרו במאות השבע עשרה והשמונה עשרה הגיע אלינו, אנו יודעים את תפקידם, את השימוש בהם ואת עיצובם הכללי, משום שהם עוצבו בספרד של ימי הביניים, והם משותפים לגלויות ספרד. אפשר לחלק חפצים אלו לשתי קבוצות: הקבוצה הראשונה כוללת פריטים הקשורים ישירות לספרי התורה, והקבוצה השנייה כוללת תשמישי קדושה שמשמשים מחוץ לארון הקודש. מטרתם של הפריטים מהקבוצה הראשונה היא להגן על מגילת הקלף ולשמר את קדושתה. צילום מקרוב של ארון הקודש הפתוח בבית הכנסת 'בית ישראל', אשר נעשה באיזמיר בשנת 1993 במיזם תיעודי של 'המרכז לאמנות יהודית' של האוניברסיטה העברית בירושלים, מדגים שלושה מן החפצים הללו (תמ' 5). בהתאם למסורת הספרדית, מגילת הקלף כרוכה סביב שני מוטות גלילה. יחד עם מגילת הקלף מגוללת יריעה ארוכה ורחבה, בדרך כלל מאריג פשתן. בתמונה אפשר לראותה על ספר התורה הימני באריג כחול בהיר. יריעה ירוקה הכרוכה יחד עם המגילה נראית בספר התורה השני משמאל. מעל היריעה, בכל ספרי התורה שמעיליהם פתוחים בתמונה הזו, יש אבנטים ארוכים וצרים. במקרה זה יש שני אבנטים על כל ספר תורה, למרות שנהוג לכרוך רק אחד.

האבנט, *faşa* בלאדינו, מעוצב בצבעים ודגמים שונים, והוא מהודק בעזרת שרוכים ארוכים הנקשרים בחזית ספר התורה, כדי להימנע מהפיכת הספר על פניו כאשר מהדקים את הקשרים. מכיוון שהשימוש ביותר מאבנט אחד על כל ספר תורה אינו מקובל כלל וכלל, הדבר מעיד על הפופולריות הרבה של סוג התרומות הזה לבית הכנסת.

אין זה מפתיע, משום שהכנתו של אבנט כזה פשוטה מאד ואפשר לייצרו בבית: צירוף של כמה פיסות אריג ברוקד יוקרתי בצבע תכלת ודגמים זהובים, או שאריות של אריג משי ארגמן עם רקמת זהב אלגנטית מדגימים אבנטי תורה תוצרת בית. ככל הנראה אלה שאריות של אריגים שמהם נתפרו שמלות נשים מפוארות (תמ' 6, 7). אבנטי ספר התורה

תמונה 6 (למעלה)
אבנט לספר תורה, סטין משי,
ראשית המאה העשרים
{IJM.T. 36. 2013}

תמונה 7 (למטה)
אבנט לספר תורה, סטין משי,
ראשית המאה העשרים
{IJM.T. 39. 2013}

הנראים בתמונות 8, 9 נעשו בידיים מיומנות יותר. מעידים על כך החיתוך הישר של האריג, הגימור העדין של השוליים ורקמת המכונה על הקטיפה הסגולה עם התאריך העברי המצוין במספרים רקומים. אלו בוצעו כנראה בידי חייט או תופרת.

המעיל מולבש על שני פריטי אריג אלה, היריעה והאבנט. הוא מורכב מִכְסֵי עץ עגול עם שני פתחים בעבור מוטות הגלילה, והוא מצופה באריג. סביב הכֶּסֶי תפורה גלימה מלבנית הפתוחה בחזיתה (תמ' 10). שלושה פריטים אלה מבטיחים שספר התורה יהיה מונח בבטחה בתוך ארון קודש. מכיוון שפריטי טקסטיל אלו שואבים את קדושתם מספר התורה, המדרג שלהם נקבע על פי קרבתם הפיזית אליו: היריעה היא הקדושה ביותר לאחר הספר, אחריה האבנט, והמעיל הוא האחרון בסדר הקדושה. כמו ספר התורה עצמו, גם את הפריטים האלה חייבים לקבור או לטמון בגניזה לאחר שהם מתבלים, בשל קדושתם. קיום המסורת הזו הוא אחת הסיבות לכך שתשמישי קדושה עתיקים מטקסטיל לא השתמרו.

תמונה 8 (למעלה)
אבנט לספר תורה, כותנה מודפסת,
ראשית המאה העשרים
{IJM.T. 113. 2013}

תמונה 9 (למטה)
אבנט לספר תורה, קטיפת כותנה,
1911
{IJM.T. 42. 2013}

תשמישי הקדושה של הקבוצה השנייה, משמשים, כאמור, מחוץ לארון הקודש. קדושתו של הראשון, כיסוי לשולחן ממנו מתבצעת הקריאה בתורה, נובעת מן הקריאה בו שלוש פעמים בשבוע ובימי חג ומועד. לקראת הקריאה מוציאים את ספר התורה מן הארון, וברוב טקס מניחים אותו על השולחן, שעל פי המסורת הספרדית נקרא תיבה. את התיבה מכסים באריג מהודר, כדי למנוע כל מגע ישיר של הקלף עם פני השטח. כיסוי תיבה יוקרתי כזה נתרם לבית הכנסת 'בית ישראל' בשנת 1909/10 (תמ' 11). כיסוי זה יוצר בבית מלאכה של שטיחי קשרים מצמר ששימשו כשטיחי תפילה, שטיחים לתלייה על קיר או שטיחי רצפה רגילים.

תמונה 11
כיסוי תיבה, שטיח קשרים מצמר, 1909/10
(כתובת 24)

פריטים אלה מאופיינים במסגרות מעוטרות של דגמי פרחים. מכיוון שאריגה מסוגנת זו מבוססת על דוגמאות מסורתיות, הוספת אותיות עבריות או מוטיב יהודי העמידה אתגר יצירתי בפני היצרן, והיא הוסיפה ליוקרתו של התורם ולהוצאות הנלוות. כך בכתובת הארוגה בכיסוי התיבה וזה לשונה: "הק' (הקדש) לק"ק (לקהל קדוש) בית ישראל יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני יעקב ב[כור? בנימין?] ג'קריל הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) 5670" (כתו' 24). תורם זה היה ללא ספק חבר אמיד מאוד בקהילה. בכל אופן, הבחירה למסגר את הכתובת בזר פרחים ובכתר מעליהם משקפת את האווירה המקומית המודרנית ואת הטעם האירופי של סוף המאה התשע עשרה ותחילת המאה העשרים.

תמונה 10
מעיל לספר תורה, חזית וגב, קטיפת
כותנה, רקמת מכונה (כתובת 115)

תמונה 12

פרוכת, שטיח קשרים מצמר,
1921/2 (כתובת 26)

פריט אחר בקבוצה זו הוא הפרוכת של ארון הקודש, המסתירה את הארון לאחר שספר התורה הוחזר אליו ודלתותיו נסגרו. בבית כנסת 'בית ישראל' היו שני שטיחים נדירים. האחד, מוארך במידותיו, הוא שטיח קשרים מצמר המעוצב כשלושה שערים בעלי קשת מחודדת בתוך מסגרת פרחים מסוגנת. כתובת המציינת את התאריך 1921/2 רקומה בחלק העליון של המקטע המרכזי (תמ' 12). מוטיב השער מוכר באומנות היהודית בארץ ישראל מאז המאה הרביעית. הוא היה מקובל מאוד בכתבי יד של ימי הביניים, ואחר כך כעמוד שער של ספרים מודפסים ופרוכות של ארונות קודש אשכנזיים. אבל עיצובם כשלושה שערים, והופעתם על פרוכות באופן זה, מצביעה על השפעה של פריטים מוקדמים יותר מאותו סוג בסביבתם הגיאוגרפית. כמה פרוכות מוקדמות של הפזורה הספרדית בבלקן, שהשתמרו באוספים במוזיאונים, מעידות שהמוטיב העיקרי המתואר עליהן היה שער עם מנורה תלויה. עיצוב זה מזכיר שטיחי תפילה מוסלמיים, המאופיינים במוטיב שער המסמל את השער לשמיים, שדרכו המאמינים נכנסים לגן העדן. יתר על כן, השימוש בשטיחי תפילה מוסלמיים בידי יהודים בספרד כשטיחי קיר בבתי הכנסת מתועד בתשובה של רבי אשר בן יחיאל מטולדו במאה הארבע עשרה. כדי להבדיל מוטיב זה ממקבילו המוסלמי, נרקמה, בדרך כלל, כתובת עברית מעל או בתוך השער הזה. הכתובת הטיפוסית היא הפסוק: 'זה השער לה' צדיקים יבואו בו' (תהלים קיח: כ). למעשה, מוטיב השער על גבי הפרוכות מביע משמעות זהה לזו שמבטא מוטיב השער המוסלמי.

תמונה 13

פרוכת, שטיח קשרים מצמר
{J.M.T.B.I. 17.2014}

בתי המלאכה המקומיים לאריגת שטיחים התמודדו היטב, ככל הנראה, עם המוטיבים היהודיים לפרוכות. עדות לכך הן פרוכות מן המאה התשע עשרה שבאוספי מוזיאונים, המציגות את המוטיב המסורתי של מנורת שבעת הקנים המעוצבת ממזמור תהלים ס"ז. שטיח נדיר מסוג זה השתמר בבית הכנסת 'בית ישראל' (תמ' 13). מוטיב זה מבוסס על הכוח

המיסטי המיוחס לטקסט הזה כשהוא רשום בצורת מגורה. על פי האמונה, כל מי שרואה או קורא מזמור זה בצורתו דמויית מגורה, יזכה להגנה ולהצלחה בחייו. הרעיון, שקבע אותו רבי אלעזר רוקח מוורמייזא, התפשט החל מן המאה השש עשרה בעקבות קונטרס מודפס קטן מאת רבי שלמה לוריא מפולין. ככל שמנהג מיסטי זה התפשט לכל הקהילות היהודיות, הפכה המגורה המצוירת בשבעת פסוקי מזמור תהלים ס"ז לאחד המוטיבים המקובלים ביותר במיני מדיה שונים. על פי האמונה, עצם הצגתה של המגורה על הפרוכת משמשת הבטחה להגנה על באי בית הכנסת.

יסודות אלה: שטיח קשרים מצמר, דגמי הפרחים המסוגננים, האיכונוגרפיה הנפוצה של מוטיב השער – כל אלה מדגימים את ההשפעה החזקה של התרבות המקומית על עיצובם של תשמישי הקדושה היהודיים. שלושת המרכיבים האלה הם שרידים נדירים של מסורת קדומה שאפיינה את בתי הכנסת באימפריה העות'מאנית במאות השבע עשרה עד התשע עשרה. יתר על כן, שני שטיחים אלה, שבמקור נועדו להסתיר את ארון הקודש, אינם משמשים כיום כפרוכת, ייעודם המקורי אבד. אחד מהם שימש, ככל הנראה, ככיסוי לתיבה, כפי שמרמז החלק התחתון השחוק (תמ' 12).

החפץ האחרון בקבוצה זו הוא מפית קטנה המכסה את ספר התורה הפתוח בהפסקות הקריאה שבין העולים לתורה, כדי למנוע חשיפה של הספר הקדוש. לכיסוי קטן זה אין צורה או גודל קבועים, כפי שאפשר לראות בתמונה 14 ובשאר הכיסויים הקטנים שיוצגו בהמשך. הכיסוי בתמונה 14 מראה מוטיב יהודי חדש יחסית בתשמישי הקדושה – מגן דוד, אשר הפך להיות מקובל בתחילת המאה העשרים, עם הופעתה של התנועה הציונית. הפרוכת בתמונה 25 מציגה מוטיב זה כשהמילה 'ציון' כתובה בתוכו. פרוכת זו גם מציגה מוטיב אחר – הח'מסה – קמע בצורת כף יד, הידוע בתרבות המוסלמית כ'ידה של פאטמה' (ראו תמ' 42, 43, 47).

הקהלים ובתי הכנסת בתקופה המודרנית

כפי שצינו למעלה, תשמישי הטקסטיל באוסף בתי הכנסת של איזמיר הם בעיקר מן המאה העשרים, ולכן יש לשאול שוב: מדוע לא השתמרו תשמישי קדושה קדומים יותר? הסיבה העיקרית לכך קשורה בתולדותיה של הקהילה היהודית באיזמיר: שרפה שפרצה בשנת 1772 כילתה את הרובע היהודי, וכל בתי הכנסת עלו בלהבות. במשך שלושים שנה התפללה הקהילה היהודית במרחבים פרטיים, ואילו מסגרת הקהלים הלכה והתפוררה. בתחילת המאה

תמונה 14

כיסוי קטן לקריאה בתורה, קטיפת כותנה, 1921/2 (כתובת 53)

התשע עשרה כבר התאוששה הקהילה היהודית באיזמיר, אבל מסגרתה המקורית השתנתה. בתי הכנסת החדשים מוקמו בשכונות חדשות, ושירתו קהילות שהיו שונות מן הקהילות המקוריות. בעוד שרוב בתי הכנסת הקודמים וקהליהם התבססו על המוצא המשותף מן העיירות או הארצות, כמו למשל בית הכנסת 'פורטוגל', נוסדו הקהלים החדשים בידי תורמים פרטיים, כמו בית הכנסת 'בית הלל' שהוקם בבית המגורים הישן של משפחת פלאצי'. בה בשעה קלטה איזמיר מהגרים מאירופה, יהודים ונוצרים כאחד, בעיקר מאיטליה ויוון. כתוצאה מכך מנתה הקהילה היהודית באותה עת 15,000 חברים לצד אוכלוסייה מקומית של 200,000, שהתחלקה שווה בשווה בין מוסלמים לנוצרים. התרחבות האוכלוסייה היהודית הובילה להקמתם של בתי כנסת נוספים ולתרומה רבה יותר של תשמישי קדושה. התמורות באופייה של הקהילה היהודית של איזמיר נמשכו לאחר השרפה של שנת 1841, שבה שוב נהרסו מרבית בתי הכנסת. חלק מבתי הכנסת הישנים נבנו מחדש, והוקמו גם בתי כנסת ובתי תפילה חדשים. בשנת 1870 כבר גדלה האוכלוסייה היהודית ל-20,000 נפש. עם הקמתו של בית ספר אליאנס בשנת 1873 זנחו רבים את מערכת החינוך המסורתית הרבנית לילדים, שכללה הוראת עברית ולימודי דת, שכן הם העדיפו את המקצועות המודרניים אשר נלמדו בצרפתית. בוגרי בית ספר זה התבלטו בפעילות המסחרית והפיננסית, במנהל המקומי, בתרבות, ועם הזמן גם בהנהגת הקהילה. בתחילת המאה העשרים שיקפה האווירה התרבותית בקרב הבורגנות היהודית באיזמיר טעמים אירופיים בחיי החברה, ריהוט הבתים, לבוש ושפה. גל המודרניזם והחינוך הכללי החישו את הקיטוב החברתי בין העשירים לבין העניים, ומגמה זו התחזקה עם התגבשותן של זהויות יהודיות שונות: אירופית בעלת תרבות צרפתית, מקומית בעלת תרבות טורקית ומאוחר יותר – זהות ציונית.

אירועים פוליטיים דרמטיים במחצית הראשונה של המאה העשרים השפיעו לא רק על האימפריה העות'מאנית, אלא גם על יהודי איזמיר. האירוע הראשון היה המהפכה החוקתית של תנועת הטורקים הצעירים בשנת 1908, והשני – מלחמת העולם הראשונה, ובעקבותיה הכיבוש היווני של איזמיר בשנת 1919. כיבוש זה, שהיה קשה לאוכלוסייה היהודית, הסתיים

בשנת 1922, ובעקבותיו התרחשו חילופי אוכלוסייה בין טורקיה לבין יוון. אירועים פוליטיים אלה לוו בהחלפת שמה של העיר, מסמירנה לשם הטורקי הנוכחי – איזמיר. לאחר שנה, בשנת 1923, הוקמה הרפובליקה הטורקית. התפתחויות פוליטיות אלה עוררו סכסוכים לאומיים בין המיעוטים השונים בעיר, בד בבד עם משבר כלכלי חריף. למרות שהרפובליקה הטורקית העניקה זכויות שוות לכל המיעוטים, הקהילה היהודית באיזמיר איבדה את ביטחונה העצמי. ציפיותיהם של השלטונות, שהמיעוטים ישתלבו באומה הטורקית ותרבותה המוסלמית – לא יכלו להתממש. היהודים, מצידם, המשיכו לדבר בלאדינו או בצרפתית, ונמנעו מלהתחתן עם לא יהודים. רבים מתושבי איזמיר החליטו להגר לאמריקה, צרפת ומצרים, שהיו היעדים המועדפים. הנשארים נאלצו להתמודד עם תקופה חדשה קשה שעמדה בסימן עליית הנאציזם ומלחמת העולם השנייה.

אוסף הטקסטיל

אירועים אלו משתקפים באוסף איזמיר של תשמישי הקדושה מטקסטיל. הם מיוצגים בשני מרכיבים של כל פריט. הראשון הוא המרכיב הפיזי: חומר, טכניקה, צבע ועיצוב. השני הוא כתובת ההקדשה, הכוללת את שם בית הכנסת, שמות האנשים, נסיבות התרומה, תאריכים, ועוד.

תשמישי הקדושה מטקסטיל מאיזמיר כוללים אבנטים, מעילים של ספרי תורה, פרוכות, כיסויי תיבה וכיסויים קטנים לספר תורה המשמשים בהפסקות שבין העולים לתורה. המכנה המשותף לפריטים האלה הוא דומיננטיות המהות העיטורית שלהם. העיטור בולט מאוד בתשמישי קדושה מטקסטיל בקהילות ספרדיות ומזרחיות אחרות. זוהי בוודאי השפעתה של הסביבה המוסלמית אשר נמנעה מדימויי גוף בסביבה הדתית, והתמקדה במרכיבים עיטוריים. התפיסה הדקורטיבית מנוגדת לעיצוב תשמישי קדושה דומים באשכנז, בעיקר הפרוכת שעליה תוארו בעלי חיים וחפצים שונים. המוטיבים שהוזכרו לעיל, של השער והמנורה, היו היחידים שהופיעו בתשמישי הקדושה מטקסטיל של איזמיר. כיצד, אם כן, יש לעצב תשמישי קדושה כאלה?

תמונה 15
סרטי עיטור וגימור

מכיוון שהמרכיב הראשון שאותו יש לשקול הוא החומר, אך טבעי הוא שיש לבחור בבד יוקרתי מהודר, כפי שאנו אכן רואים בתשמישי הקדושה שנידונו. רובם עשויים מאריגי משי שונים, הארוגים בטכניקות היוקרתיות ביותר: קטיפה, ברוקד, דמשק וסטין. מרביתם של אריגים אלו מעוטרים ברקמת זהב או רקמת משי. באשר לצבע ולעיצוב, הרי יש מגוון עשיר של צבעים ודגמים מסוגננים, בין אם ארוגים, רקומים או עשויים בעבודת טלאים (אפליקציה). למרות זאת, ישנם בין תשמישי הקדושה גם בדים צנועים, כמו כותנה חדגונית או מדוגמת, או מוצרים אחרים

של תעשיית הטקסטיל המודרנית. בנוסף לבדים, נעשה שימוש במוצרי הידורים כגון פתילים, סרטים עיטוריים, רצועות תחרה ורצועות גדילים, וכל אלו מחומרים מגוונים ובטכניקות שונות לעיטור שולי האריגים (תמ' 15). אוסף ססגוני זה היה זמין בשוק הטקסטיל המקומי, שכלל תוצרת מקומית, אך גם אריגים מיובאים מאירופה. אלה האחרונים היו מבוקשים ביותר בעבור מלתחות הנשים, כמו גם לעיטור בתי מגורים, כחלק מן הטעם המודרני המשקף את ההשפעה האירופית בשלהי התקופה העות'מאנית.

טכניקות ועיצוב

בולטים ביותר באוסף הם הפריטים המעוטרים ברקמת זהב, מונח כללי הנובע מהמראה הצהוב הבוהק שלו. חוטים אלו העשויים כסף מוזהב מלופפים סביב ליבה מחוט חזק, בדרך כלל חוט משי, והם נרקמו במגוון תכים (תמ' 16). תכים אלו מונחים ישירות על אריג קטיפה

תמונה 16

רקמת זהב על סטין משי, פרט מאבנט לספר תורה
{J.M.T. 39. 2013}

תמונה 17

רקמת זהב על קטיפת משי, פרוכת (כתובת 51)

ואחוזים באמצעות חוט נוסף העובר דרך גבה, אריג הצמוד לגב אריג הקטיפה, מצמיד את חוט הזהב אל אריג הקטיפה ועובר שוב אל גבת הקטיפה (תמ' 17, 18). כך בוצעה רקמה שטוחה (תמ' 16, 17) או רקמת תבליט על תשתית קרטון או מצע רך (תמ' 18).

רקמת הזהב המאפיינת את חצר הסולטאן אומצה בידי הבורגנות המקומית במאה התשע עשרה, אבל הייתה קשה לביצוע, ולכן עשו אותה בדרך כלל גברים. אשר לפריטים עם רקמת משי, אלה נעשו לרוב בידי נשים, בדרך כלל על אריגי סטין או פשתן. שני סוגי רקמה אלו יוצרו בבתי מלאכה מקומיים, שעיקר תוצרתם יועד לנדוניות. בנוגע למלבושים רקומים במשי, מספר בתי מלאכה בבעלות יהודים ובניהולם הציעו את סחורתם באיזמיר. היהודים, כמו חברים אחרים בבורגנות המקומית, רכשו מוצרים אלו. יתר על כן, היהודים היו מעורבים בייצור מוצרי הידורים, שהם חיוניים לרקמות זהב.

תמונה 18

רקמת זהב על קטיפת משי, מעיל לספר תורה {J.M.T. 27.2013}

אריגי קטיפה רקומים עם גבה ובטנה היו ברובם כבדים למדי. הם התאימו מאד לריהוט ביתי כמו מפות שולחן או כיסויי מיטה, אך היו נוחים פחות בעיצובם לשמש לגלימה החגיגית של האישה, ה"אנטארי". זו הסיבה לכך שהאופנה האירופית, שהתאפיינה בסטין, דמשק וברוקד, במשי או בבדים פשוטים ואווריריים מכותנה, השתלטה לקראת סוף המאה התשע עשרה על השוק המקומי. יתר על כן, יצרנית מכונות התפירה הגרמנית זינגר חוללה מהפכה בטכניקות התפירה והרקמה. נערות ונשים למדו להפעיל מכונות אלו, וכך יכלו להשתמש בהן לצרכים ביתיים וללבוש או לצורכי פרנסה, תוך כדי עבודה בבית או בבית מלאכה מקומי.

בד בבד עם הטכנולוגיה החדשה הופיעו עיצוב וסגנונות חדשים, שאומצו בחפץ לב בידי הבורגנות היהודית באיזמיר. כך אפשר להסביר את הרקמה האלגנטית על הפרוכת שנתרמה בשנת 1931

תמונה 20 (ימין)
אריג משי סטין עם רקמת יד במגוון תכים,
מעיל לספר תורה
{J.M.T.BH. 27. 2014}

תמונה 21 (שמאל)
אריג משי סטין עם רקמת יד במגוון תכים,
מעיל לספר תורה
{J.M.T.121.2013}

לזכרה של אישה צעירה (תמ' 19). פרוכת זו נראית כמו כיסוי מיטה, וככל הנראה הוזמנה כחלק מנדוניה, משום שהיא נושאת במרכזה את המונוגרמה H המוקפת במסגרת אלכסונית סגלגלה. למרות שמונוגרמות הן מרכיב טיפוסי המופיע על חפצים אישיים בתרבות האירופית, האות H אינה תואמת לשמה של העלמה המנוחה, סולטאנה. נראה, לכן, שכיסוי מיטה זה נתרם בידי קרובת משפחה של הנפטרת. מכיוון שהוא מזכיר את סגנון האר נובו שהיה מקובל בתחילת המאה העשרים, ייתכן שהוא השתייך לאישה מבוגרת יותר, אולי אימה של סולטאנה.

רבים מן הפריטים שנתרמו לבתי הכנסת מעידים על חדירתם של סגנונות, טכניקות, חוטים ודגמים אירופיים לרקמה ביתית ומקצועית. ניכר בהם שימוש בתכים שטוחים או תבליטיים, וכולם יחד יוצרים רושם נטורליסטי צבעוני (תמ' 20, 21). דגמים חדשים הופצו על ידי כתבי

תמונה 19
רקמת מכונה על קטיפת משי, פרוכת,
1931 (כתובת 132)

תמונה 22

קטיפת כותנה אדומה עם רקמת ציפורים, פרפרים ודגמים צמחיים, כיסוי קטן לספר תורה, 1917 (כתובת 142)

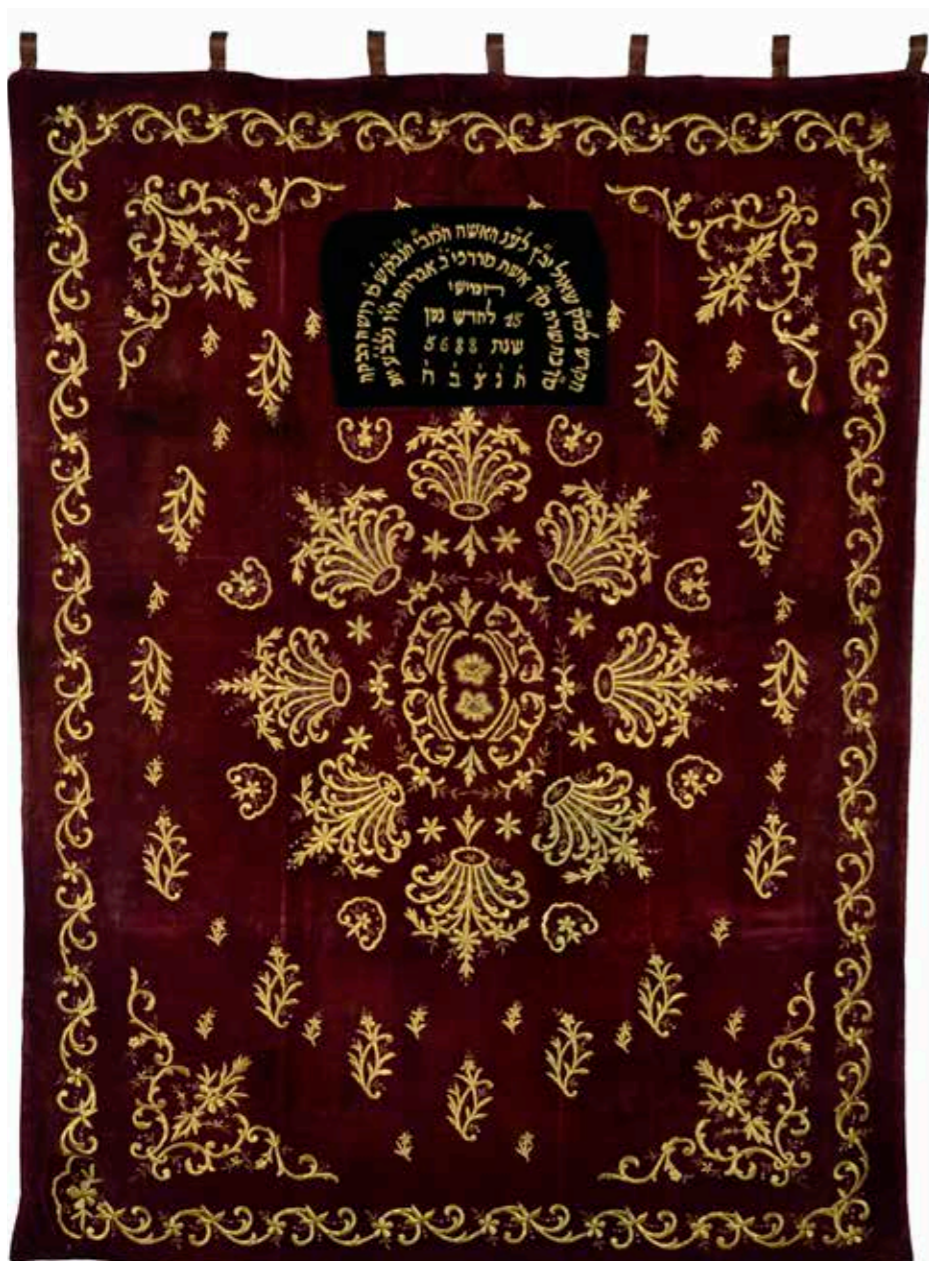
עת צרפתיים ואיטלקיים לנשים, ובד בבד הפכו חוטים צבעוניים לזמינים יותר. הכיסוי הקטן שנתרם לעילוי נשמתה של הנערה לונה בשנת 1917 הוא דוגמה טובה לכך (תמ' 22). עיטוריו מכילים דגמים חדשים: ציפורים, פרפרים ופרחים, שמעולם לא נראו קודם לכן ברקמה המקומית המסורתית. אחד מן הביטויים הבולטים של תהליך זה היה החלפתו של האנטארית המסורתית ששימש לבוש הכלה בחתונה בשמלת כלה לבנה, כמקובל בחתונה האירופית.

שימוש חוזר בפריטים ביתיים

לאופנה משתנית זו הייתה השפעה מכרעת על עיצובם של תשמישי קדושה שנתרמו לבתי הכנסת. חפצים מסורתיים, ביתיים או אישיים היו אוצר של פריטי טקסטיל יפים ומרשימים. יתר על כן, מכיוון שפעם הם היו חלק מנדוניה, חשו אליהם הבעלים קשר נוסטלגי עמוק. הינה כי כן, החפצים האישיים המוערכים ביותר הפכו לתשמישי הקדושה שנתרמו לבתי הכנסת באיזמיר. כיסויי מיטה, ציפיות כרים הדורות, מטפחות צרור וכיסויים אחרים הפכו בשימוש משני לפרוכות, מעילי ספר תורה, כיסויי תיבה וכיסויים קטנים לספר התורה. כיסויי מיטה התאימו מאוד לשימוש משני בתור פרוכת, בגלל צורתם המרובעת. זה הצריך הוספת לולאות תלייה וכתובת הקדשה, כפי שאפשר לראות בפרוכת הקטיפה שנתרמה בשנת 1928 לבית הכנסת 'שאו' (תמ' 23, כתו' 85). כיסוי סטין ממשי שעליו רקום ברקמת זהב מוטיב עץ החיים הוא דוגמה אחרת לפרוכת שנתרמה לבית הכנסת 'בית

תמונה 23

פרוכת, רקמת זהב על קטיפת משי, 1928 (כתובת 85)

תמונה 24

פרוכת, רקמת זהב על קטיפת משי, 1962
(כתובת 14)

הלוי' בשנת 1962 (תמ' 24, כתו' 14). איננו יכולים לדעת אם כיסוי מיטה יקר זה נבחר בכוונה תחילה להנציח את זכרו של יצחק מטלון הצעיר, אבל אין ספק שעץ החיים, המקובל בכיסויי מיטה, הוא המתאים ביותר להנצחת זכרו של אדם שהלך לעולמו.

תמונה 25

פרוכת, קטיפת משי, עשויה משמלת פאר
(אנטארי), 1919 (כתובת 31)

למרות שכיסויי מיטה היו המתאימים ביותר להפיכתם לפרוכות, הרי לעיתים השתמשו גם בפריטי לבוש אחרים, שבהחלט לא התאימו למטרה זו. מפתיעים מאוד המאמצים שהושקעו בהכנת פרוכת מאנטארי והקדשתה לבית הכנסת 'ביקור חולים' בשנת 1919 (תמ' 25, כתו' 31).

הייתה זו שנה דרמטית בתולדות איזמיר, כי העיר נכבשה בידי הצבא היווני ב־15 במאי. בעקבות הכיבוש תקפו נתינים יוונים וארמנים את האוכלוסייה המוסלמית של העיר. גם היהודים לא מצאו מפלט מעוינות הנוצרים. כתובת ההקדשה שנקמה על ליבית פרוכת זו מספרת שהנער יהודה ברוך נרצח ב־13 ביוני, כמעט חודש לאחר הכיבוש. למרות שהכתובת איננה מספקת פרטים נוספים, אפשר לשער שהרצח היה תוצאה של הכיבוש היווני. כשבוחנים את הפרוכת שנתרמה להנצחת זכרו, אנו נתקלים בקומפוזיציה שאינה מוכרת לנו מכיסויי מיטה. בחינת חלקי הטקסטיל של הפרוכת מגלה יותר מעשרים ושמונה פיסות קטיפה שנתפרו יחד כדי ליצור יריעה מלבנית. החלקים הרקומים המסודרים בסימטריית אינם יכולים להסתיר את העובדה שפרוכת זו הוכנה מגלימת הפאר – אנטארי.

מחזור חפצים אישיים, ובמיוחד אלה השייכים לנשים, היה נפוץ לא רק באיזמיר או בקרב קהילות ספרדיות, אלא הוא משותף לכל הקהילות היהודיות. בקרב קהילות האשכנזים הוא עורר לעיתים את התנגדותם של הרבנים, והדבר ידוע מתוך ספרות השאלות ותשובות. היו שתי סיבות להתנגדות הזו: העיקרית שבהן היא ההוראה מן התלמוד, שכל מה שנועד לשימוש בקודש, צריך להיות מיועד לכך מלכתחילה (בבלי, מנחות, כב: א). הסיבה האחרת היא מחשבות החטא העלולות לעלות בדעתו של אדם המביט בפרוכת או מעיל תורה שנעשה מלבוש אישה.

הרבנים שהתירו את השימוש בחפצים אישיים הסתמכו על הנאמר בספר שמות לה: כב. שם מסופר כיצד בני ישראל תרמו את תכשיטיהם כדי לעצב את חפצי הזהב במשכן: 'ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונזם וטבעת וכומז כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה'. נימוק אחר לקולא נלקח מן התלמוד הבבלי: 'מעלין בקודש ולא מורידין' (בבלי, מגילה, ט: ב). ללא ספק, הפיכת חפץ של יום יום לתשמיש קדושה מעלה את קדושתו. תשובת רב מעניינת פתרה את ההתלבטויות בנוגע להפיכתו של בגד אישה לתשמיש קדושה: בסוף המאה השבע עשרה הכריז רבי יאיר בכרך מאשכנז, שאם גוזרים ומשנים את גזרת הלבוש, הרי לא יוכל לעולם לחזור לצורתו הקודמת. בתשובתו

תמונה 26

פרוכת, קטיפת משי, עשויה משמלת פאר (אנטארי), 1918 (כתובת 19)

תמונה 27

מעיל לספר תורה, חזית וגב, קטיפת משי,
עשוי משמלת פאר (אנטארי)
{206. 2015 ו' IJM.T. 205.2015}

הסתמך על תרומתם למשכן של תכשיטי נשים מזהב שהותכו, וזו פעולה בלתי חוזרת (חוות יאיר, קסא). פרסומו של רבי בכרך וספר התשובות שלו 'חוות יאיר' היו ללא ספק המקור לגיטימציה של מחזור חפצים אישיים, כפי שבא לידי ביטוי באוסף תשמישי הקדושה מטקסטיל באיזמיר.

בחינה שיטתית של אוסף תשמישי הקדושה מטקסטיל באיזמיר מגלה, שרובם הם חפצי יוקרה ממוחזרים. הדבר מסביר את הריכוז העצום של דגמים וארגונים. ועם זאת, בעוד שהפכתו של כיסוי מיטה לפרוכת מצריכה רק הוספה של כתובת הקדשה, הפיכתו של לבוש אישה או חפץ ביתי אחר לפרוכת או למעיל ספר תורה מחייבת יכולת אסתטית, כפי שברור מן הפרוכת שנתרמה בידי שרה לבית הכנסת 'בית הלוי' לזכר בתה הצעירה ג'ויה, אשר נפטרה בשנת 1916, ובנה יעקב אשר נפטר בשנת 1918 (תמ' 26, כתו' 19). אין ספק שטרגדיה כפולה כזו הניעה את שרה או מישהו ממשפחתה להפוך את הבגד הזה לפרוכת. חלקה העליון של הפרוכת מצביע על שתי פיסות האריג שבמקור קשטו את פתח הצוואר. פיסות האריג הרקומות האחרות נגזרו מן הבגד וסודרו כך שיצרו מסביב מרכז מוארך של דגמים פרחוניים מסוגננים וסימטריים. פרוכת זו מורכבת משלושים ושמונה פיסות קטיפה רקומה בזהב.

נראה שהבגדים החגיגיים של נשים היו המקור העיקרי לעיצוב תשמישי קדושה בבתי הכנסת, ככל הנראה בגלל גודלם, שאפשר שילובים והגוונים שונים, וכמובן בשל יופיים, יוקרתם וערכם הרגשי. יש להניח שמטעמי קדושה הועדפה הכנת פרוכת מבגד על פני הכנת מעיל לספר תורה, אך גם מעילים נעשו מבגדי נשים (תמ' 27).

הגזרה הטרפזית של כיסוי תיבה מהודר שנמצא באוסף בתי הכנסת מעיד גם הוא על מקורו בבגד אשה (תמ' 28, כתו' 139). במקרה זה לא הותירה הרקמה הצפופה מקום לכתובת הקדשה מרכזית, ולכן נרשמו פרטי ההקדשה בדוחק רב ובמקוטע סמוך לשוליים העליונים והתחתונים.

תמונה 28

כיסוי תיבה, קטיפת כותנה, עשוי משמלת פאר
(אנטארי), 1937/8 (כתובת 139)

חפץ ביתי אחר שהתאים מאוד היה ציפית לכרית, פריט הכרחי לדיוואן, חדר האורחים. ציפית קטיפה מאורכת עם רקמה זהה בשני צידיה, הייתה פריט מושלם לעיצוב רוב תשמישי הקדושה. השימוש בשני צידי הציפית יצר כיסוי תיבה מלבני שנתרם לבית הכנסת 'קומיטאטו' בשנת 1916 (תמ' 29). ברוב המקרים, כמו גם כאן, אופי הפריט הוכתב בהוספת

תמונה 29

כיסוי תיבה, קטיפת כותנה,
1916 (כתובת 35)

כתובת ההקדשה שנרקמה ישירות על היריעה או על פיסת אריג בצבע אחר. מכיוון שמטפחת צרור הייתה פריט הכרחי לפעילות חוץ ביתית, היו מטפחות צרור חלק בלתי נפרד מנדוניית הכלה ורבות מהן היו רקומות ברקמת זהב. כאשר חפצים מסורתיים נדחקו הצידה לטובת האופנה האירופית, נתרמו מטפחות כאלה ככיסויי תיבה ללא צורך לשנות את

תמונה 30

כיסוי תיבה, קטיפת כותנה
{J.M.T.193.2015}

גזרתם. בכמה מקרים כולל אוסף איזמיר פריטים ללא כתובות, כמו כיסוי התיבה שנעשה ממטפחת צרור (תמ' 30). המְחָבֵר (קומפוזיציה) האופייני של כיסויים מרובעים אלו מבוסס על דגם צמחי מסוגן בכל אחת מארבע פינות האריג, ופניית ארבעתם באלכסון אל דגם צמחי במרכז האריג. מחבר זה התאים לעיצוב מעיל ספר תורה, מכיוון שהדגם המרכזי מוצג בגבו של המעיל הפונה אל הקהל בזמן נשיאת ספר התורה אל התיבה ובחזרה לארון הקודש. המחבר הטיפוסי של כיסויים אלו כולל גם מסגרת עיטורית לאורך השוליים, או פיתוח הדגמים הפינתיים ליצירת מסגרת מפוארת כמו במעיל ספר התורה אשר נתרם בשנת 1890/1 לבית הכנסת 'שלום' (תמ' 31, כתו' 72). מטפחת צרור ביחד עם שני צידיה

תמונה 31

מעיל לספר תורה, קטיפת משי, עשוי
ממטפחת צרור, 1890/1 (כתובת 72)

תמונה 32

פרוכת, קטיפת כותנה, עשויה מציפית ומטפחת צרור, 1932 (כתובת 101)

של ציפית היו שילוב מושלם ליצירת פרוכת של ארון קודש, כמו זו שנתרמה בשנת 1932 לבית הכנסת 'ים סוף' (תמ' 32, כתו' 101).

מלבד הפיכתה של הגזרה המקורית של החפץ לצורה המרובעת של הפרוכת, השינוי העיקרי שנעשה היה הוספת כתובת הקדשה. במקרים רבים היא נרקמה ישירות על האריג העיקרי של החפץ, כפי שאפשר לראות בפרוכת משנת 1918, שבה תוכן הכתובת נרקם על שני משטחים קטנים חסרי עיטור (תמ' 26, כתו' 19). עם זאת, על חפצים רבים העיטור המקורי לא אפשר הוספה הרמונית של כתובת, כפי שרואים במעיל ספר התורה משנת 1944 שנתרם לבית הכנסת 'ביקור חולים' לזכרה של ששבונה ברוך בת מרים (תמ' 33, כתו' 30). הדגמים הפרחוניים הצפופים שנעשו באמצעות תכי שרשרת במכונה לא השאירו מקום חופשי לכתובת הקדשה. למרות זאת, נרקמה הכתובת בין העלים הצבעוניים ואשכולות הענבים. כתוצאה מכך קשה להבחין בכתובת, והמילים מפוזרות בין חזית המעיל וחלקו האחורי. השורות הלא סימטריות

תמונה 33

מעיל לספר תורה, סטין משי עם רקמת מכונה בתך שרשרת, 1944 (כתובת 30). צילום: אולינה הולופיינן

של הכתובת והוספת שני עציצים תלויים מלמדים על עבודה ביתית אינטימית של התורם, כמו גם כתובות אחרות באוסף הזה.

דרך אחרת להוסיף כתובות הייתה לרקום אותן על ליבית, כלומר פיסת בד אחרת. דוגמאות לכך נראות בעיקר על פרוכות שהוזכרו לעיל (תמונות 23-25, 30). במקרים שבהם הכתובת נרקמה בחוטי זהב היא נעשתה, ככל הנראה, בידי איש מקצוע, תופרת או חייט מן האזור. כתובת הקדשה ייחודית נרקמה על מעיל ספר תורה צנוע בידי לונה בן ג'ויה בשנת 1898/9 (תמ' 34, כתו' 102). הטקסט, הרקום בתפרים גסים, מצוין: 'עשיתי הקדש לקהל קדש מעשה ידי לונה לה' ג'ויה ת"ם (תבורך מנשים) שנת ה'תרנ"ט ס"ט (סופה טוב) בת [?]

תמונה 34
מעיל לספר תורה, סטין משי וכותנה,
1898/9 (כתובת 102)

[ב]ן ג'ויה'. ניסוח פשוט ויוצא הדופן זה, בגוף ראשון, מצביע על כך שלונה הכינה את המעיל לספר התורה במו ידה.

כתובות ההקדשה

מתוך 352 הפריטים המתועדים באוסף הטקסטיל של איזמיר, נתגלו כתובות הקדשה קריאות על 143 מהם. למרות שהן קצרות ותמציתיות, הן מספקות מידע רב על הקהילה היהודית באיזמיר: תולדותיה ותרבותה, אירועים שקרו בה, ובעיקר מידע אישי. כתובות ההקדשה המוזכרות כאן חושפות את המנהג המקומי לתרום תשמישי קדושה לבתי כנסת מסוימים בציון שמם בטקסט. המבנה המקובל של ההקדשה מתחיל במלים 'הקדש לקהל קדוש' ואחריו שם בית הכנסת. תופעה יוצאת דופן זו מצביעה על רמת הסולידריות הגבוהה בין באי הקהילה. השוואת כתובות אלו לכתובות הקדשה בקהילות אחרות מגלה שטקסטים דומים היו מקובלים בבתי כנסת ספרדיים ברומא. גם שם נושאים בתי הכנסת את שמות מוצאם של הבאים מקרוב, וכתובות הקדשה מציינות את שמותיהם של בתי הכנסת.

הודות לנוסחאות הפתיחה האלה יש לנו מידע על עשרים ושבעה בתי כנסת. מכיוון שכמה מהם כבר אינם קיימים, הרי שמותיהם מתעדים את תולדותיה של הקהילה היהודית באיזמיר. שקיעת הקהילה נגרמה בשל שורת אירועים במחצית הראשונה של המאה העשרים – המלחמות והקמתה של מדינת ישראל. גלי הגירה צמצמו את מספרם של חברי הקהילה, וגרמו לסגירת בתי כנסת. בשל כך נאספו תשמישי הקדושה והועברו לבתי הכנסת שעדיין פעלו, ונשמרו ביחד, לעיתים בלי שנגעו בהם, עד שהם נחשפו בפרויקט השימור והשיקום שהוצג לעיל. כתובות ההקדשה שיידונו להלן מגלות את שמותיהם של בתי הכנסת האלה:

'אהבת שלום', 'אלגאזי', 'בית אהרון', 'בית הלוי', 'בית הלל', 'בית רבי', 'בית ישראל', 'ביקור חולים', 'קומיטאטו', 'אסתר', 'עץ חיים', 'גבאי', 'גינת ורדים', 'גברת' (סניורה), 'חביף', 'השכמת

בית הכנסת, 'מאגנציאה', 'מחזיקי תורה', 'מזכה את הרבים', 'מזרחי', 'אורחים', 'ראש ההר', 'שער השמים', 'שלום', 'שאלו', 'שונשול', 'תלמוד תורה' ו'ים סוף'. בתי הכנסת האלה, מקור האוסף שבדיון זה, הם שתפקדו בשלהי המאה התשע עשרה והמאה העשרים, ושמותיהם מספרים את תולדותיה של הקהילה. אחדים מהם עדיין נושאים את השמות של בתי הכנסת העתיקים, למשל 'גברת', 'עץ חיים' או 'שלום', למרות שכיום הם אינם נמצאים במקומם המקורי. אחדים נקראים על שם מקום מוצאם של חברי הקהילה, למשל 'מאגנציאה', כיום מניסה, העיר הסמוכה לאיזמיר שממנה הגיעו כמה מחברי הקהילה היהודית. אחרים מעידים על פעילותה החברתית של הקהילה, כמו 'אורחים', המספק בית תפילה למבקרים יהודיים באיזמיר, או 'ביקור חולים', אשר שכן בבית החולים היהודי.

רשימת שמותיהם של בתי הכנסת גם משקפת את השינוי שנוצר בשל הרס הרובע היהודי בעקבות השרפה בשנת 1772. הרס בתי הכנסת שהתבססו על מוצאם של חברי הקהילה גרם להם להתיישב בשכונות חדשות ולהקים בקרבתן בתי כנסת או חדרי תפילה בבתי מגורים פרטיים. במקרים כאלה נקראו בתי הכנסת על שם מייסדיהם, כמו 'בית הלל' ו'בית רבי'. דוגמה אחרת היא בית הכנסת 'אסתר', אשר הוקם על ידי ניסים לוי בירקלי לעילוי נשמת בתו שנפטרה. הוא הקים גם את בית הכנסת 'בית הלוי'. שם לא שגרתי לבית כנסת הוא 'ראש ההר', שעל פסגתו הוא אכן שוכן. לסיכום, יש לציין שרוב שמותיהם של בתי הכנסת היו בעברית. שמות כמו 'עץ חיים' ו'שער השמיים' מקורם בפסוקי תורה; אחרים, כמו למשל 'מחזיקי תורה', 'מזכה הרבים' ו'השכמת בית הכנסת' מעודדים אורח חיים של קיום מצוות.

שמו של התורם או שם האדם שרוצים להנציח מצוין לאחר שם בית הכנסת. שמות אלו חושפים מאפיין ראוי לציון של תשמישי הקדושה מטקסטיל של איזמיר: רובם נתרמו על ידי נשים. ההסבר לתופעה זו יכול להיות הפרשי הגילים בין גברים לבין נשים בקרב זוגות נשואים. מכיוון שהבעל היה מבוגר מאשתו, ברוב המקרים הוא יעבור מן העולם לפנייה, והיא תיוותר אלמנה. ברוב צערה היא מבקשת להנציח את זכרו באמצעות תרומה לבית הכנסת ולקהילתם. בזמן זה היא עשויה לגלות כי מרכיבי הנדוניה שלה הם המתאימים ביותר למטרה זו. המרכיב המגדרי משתקף גם

באופן שבו מוצגת תרומת הנשים בכתובת ההקדשה. למרות שהיא נזקקת לסיוע גברי כדי לנסח את הכתובת בעברית, הכיתוב מאפשר לבטא פרטים מגדריים אחדים. דוגמה בולטת לכך היא ליבית כתובת ההקדשה שעוצבה בידי או עבור ג'אמילה, אשר תרמה פרוכת לזכר בתה המנוחה רושה בשנת 1930 (תמ' 35, כתו' 131). הפרטים העיקריים של התרומה רקומים בקשת, אבל

תמונה 35

כתובת הקדשה, 1930 (כתובת 131)

שמה ותוארה 'תבורך מנשים אמן' נכתבו באותיות גדולות במרכז הכתובת מתחת לקשת. דוגמה אופנתית של אגרטל ופרחים מוצגת בתחתית הכתובת. רמתה הגבוהה של הרקמה מצביעה על רוקם או רוקמת מיומנים.

גם רוקמים מוכשרים פחות תרמו תשמישי קדושה לבתי הכנסת. דוגמה לכך היא עבודתה של הנערה לונה שהוזכרה לעיל, אשר תרמה את מעיל ספר התורה בשנת 1898/9 (תמ' 34). דוגמה אחרת לעבודה של נשים בלתי מקצועיות אך שוחרות רצון טוב היא הפרוכת שנעשתה על ידי כמה נערות בשנת 1908/9 (תמ', 36 כתו' 121). על חוסר ניסיון מעידה גם הכתובת שממנה הושמט שם בית הכנסת: 'זה הפרכת עשו הנערות הקדש לק"ק (קהל קדוש) בשנת התרס"ט'. השילוב המגושם של הכתובת בין דגמי הפרחים היא הוכחה נוספת לניסיון מזערי בעבודה מסוג זה. תרומה לבית כנסת של תשמישי קדושה על ידי קבוצת נערות עשויה לבטא מעין משאלה משותפת, אולי לשידוך ולנישואין.

תמונה 36
כתובת הקדשה, פרוכת, 1908/9 (כתובת 121)

תמונה 37
כתובת הקדשה, פרוכת, 1925 (כתובת 80)

בת מזל הייתה וידא קוניו שתרמה בשנת 1925 פרוכת לבית הכנסת 'שלום' כדי לחגוג את נישואיה (תמ' 37, כתו' 80). בכתובת ההקדשה שלה נאמר: 'בס"ט (בסימן טוב) בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) שלום יב"ץ (יכוננו בצדק) מהנערה מ[רת] וידא קוניו תמ"א (תבורך מנשים אמן) ביום חתונתה וביום שמחת לבה עם החתן הנעים רפאל אלאזראקי הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) ביום 4 לח[ודש] תמוז שנת תפר"ה 5685'. הברכה הצפונה בכתיבת תאריך התרומה הולמת את האירוע: שנת 'תפרה' רומזת לשנה פורייה.

אוסף הטקסטיל של איזמיר כולל פריט נוסף המציין חתונה: מעיל לספר תורה שנתרם בשנת 1969/70 לבית הכנסת 'שער השמים' בידי בולה אלגרנאטי לרגל נישואי בנה רפאל (כתו' 70). את החתונות חגגו ברוב טקס בנוכחות המשפחות, האורחים וחברי הקהילה. החתן

תמונה 38
וילון עיטורי קצר לכסא החתן
{JMT. BI. 3. 2014}

כובד כשהוא ישוב על כיסא מיוחד שקושט באמצעות וילון קצר. דוגמה לוילון כזה נמצאת באוסף הטקסטיל של איזמיר (תמ' 38). הכתובת שרקומה במרכזו היא טקסט השיר המושר על פי המנהג בטקס הנישואין: 'קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה. קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשחת נגינתם' (ירמיהו לג: יא).

ברוב פריטי הטקסטיל מונצחים זקנים בידי צאצאיהם או בני זוגם לחיים. יתר על כן, כאשר אדם בורך בחיים ארוכים, הדבר מצוין לעיתים בכתובת המנציחה אותו. כתובת המציינת כי האדם זכה לאריכות ימים מושכת את תשומת ליבנו. הכתובת הרקומה על פרוכת שנתרמה לזכרו מציינת: 'בע"ה (בעזרת ה') הקדש מסי[ניור] משה מלכי ס"ט (סופו טוב) לע"ג (לעילוי נשמת) מ"ה (מוריגו הרב) הישיש הנ"ו (הנבון ונעלה) יעקב אלקולומברי נ"ע (נחו עדן) ב"ש (בא שמשו) ביום תשעה לחדש ניסן ולע"ג (לעילוי נשמת) בנו בכור דוד אלקולומברי נ"ע (נחו עדן) תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) שנת 5660 ומ"כ (ומנוחתם כבוד)' (תמ' 39, כתו' 119).

תמונה 39

כתובת הקדשה, קטיפת משי, פרוכת, 1899/90
(כתובת 119)

תמונה 40

כתובת הקדשה, פרוכת, 1910 (כתובת 66)

תמונה 41

כתובת הקדשה, מעיל לספר תורה, תאריך לא ידוע (כתובת 112)

פחות שפר גורלם של צעירים אחדים אשר היו מאורסים, אך נפטרו טרם החתונה. מכיוון שלא היו להם צאצאים, היה מאד חשוב להנציחם. הוריהם עשו זאת על ידי תרומת תשמיש קדושה לבית הכנסת שלהם.

כתובות אחדות באוסף הטקסטיל מספרות על מותה של צעירה מאורסת, כפי שמתועד בפרוכת משנת 1910: 'הקדש לק"ק (לקהל קדוש) מזרחי יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) הנבק"ש (הנפטרת בקיצור שנים) הנערה המארשה מרת אסתר מ"ך (מנוחתה כבוד) בת ה"ו (החכם ונעלה) משה הכהן מ"ך (מנוחתו כבוד); ביום 21 לח[ודש] אייר שנת 5670 תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים)' (תמ' 40, כתו' 66). בקוראנו כתובת זו, אנחנו למדים כי אביה כבר הלך לעולמו, שכן גם הוא מונצח בכתובת זו.

טרגדיה אחרת מתועדת על גבי פרוכת שנתרמה בשנת 1931 לבית הכנסת 'מאגנציאה' בידי משה שלום לאחר שבנו נפטר בגיל צעיר, ובה נאמר כי היה מאורס (כתו' 59). כתובת קורעת לב מספרת על מותה הטרגי של אישה הרה (תמ' 41, כתו' 112). בכתובת הרקומה על מעיל לספר תורה נאמר: 'קודש לה' לע"נ (לעילוי נשמת) האשה שמתה מעוברת מרת שרה זאבי בת אסתר פיריה תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) א[מן]'.¹

בכתובות אחדות הטקסט מגלה שהנפטרים ידעו סבל רב, כמו הכתובת על כיסוי התיבה שנתרם בשנת 1916: 'הקדש לק"ק (לקהל קדוש) קומיטאטו יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) הנערה מרת קאדין דבורה מ"ב (מדוכית ביסורין) בת מיכאל שאול הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) 11 תמוז ש[נת] 5676 (כתו' 35).

נראה שנוסח זה, החוזר על עצמו בשש כתובות הקדשה נוספות, היה ביטוי מקובל לגבי אנשים שנפטרו לאחר מחלה קשה, פיזית או נפשית. ראשי תיבות מקובלים לפטירה היו 'ב"ש' (בא שמשו) ו'הנבק"ש' (הנפטר בקיצור שנים, כלומר נפטר בגיל צעיר), כפי שמצוין בכתובת להנצחת הצעיר המאורס אליעזר מזרחי בן ריינא (תמ' 42 כתו' 143).

תמונה 42

כתובת הקדשה, פרוכת, 1919 (כתובת 143)

תמונה 43

כתובת הקדשה, כיסוי תיבה, תאריך לא ידוע (כתובת 67)

בין ראשי התיבות לציון הנפטרים ישנם אלה שפירושם 'נחו/ה עדן', 'מנוחתו/ה כבוד', 'נפשו/ה בטוב תלין', ו'תהי נשמתו/ה צרורה בצרור החיים'. השימוש בראשי תיבות משותף לכתובות הנצחה גם בקהילות אחרות, מאחר שהן מצמצמות את הטקסט במקום המוגבל. יתר על כן, משמעות המלים החוזרות ונשנות מוכרת לחברי הקהילה. כתובות הנצחה מאפשרות למי שניסח אותן להוסיף כינוי כבוד, שמות חיבה ותארים נוספים לשם התורם או הנפטר. דוגמה לכך היא פרוכת שנתרמה לבית הכנסת 'מזרחי' 'לע"נ (לעילוי נשמת) הנבון וחשוב משה הכהן מ"ך (מנוחתו כבוד) בן הנבון וחשוב בכור יוסף הכהן מ"ך (מנוחתו כבוד) תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים)' (תמ' 43, כתו' 67). בעוד שהאדם שתרם את הפרוכת אינו מוזכר כלל, המנוח ואביו מתוארים כ'הנבון והחשוב'.

ביטוי הכבוד לאישה 'תבורך מנשים' נוסף לשמה של ריינא שאלתיאל, אשר תרמה פרוכת לבית הכנסת תלמוד תורה בשנת 1937 לזכר אחותה המנוחה (תמ' 44, כתו' 93). ביטוי זה מבוסס על אמרה המיוחסת לגיבורה התנ"כית יעל: 'תברך מנשים יעל, אשת חבר הקיני. מנשים באהל תברך' (שופטים ה: כד). ביטוי נוסף, רקום כקיצור בן שלוש אותיות, רומז לתפקיד החזן בבית הכנסת. זוהי תרומתה של 'מרת רחל תמ"א (תבורך מנשים אמן) לע"נ (לעילוי נשמת) בנו[ה] הבחור ונחמד יוסף בנימין בן החכם הש[לם] נז"י (נעים זמירות ישראל) כה"ר (כבוד הרב) חיים יהושע אמאדו מ"ך (מנוחתו כבוד) 13 לח[ודש] אייר 5665 תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים)' (תמ' 45, כתו' 48). הביטוי 'נעים זמירות ישראל', המיוחס למלך דוד, מצוין במקרה זה שהמנוח היה החזן בקהילה בית הכנסת 'גברת'. ביטוי זה מופיע בעוד שלוש כתובות הנצחה וגם בהן כראשי תיבות.

בעוד שרוב ראשי התיבות והביטויים המופיעים בכתובות ההקדשה שתוארו לעיל נפוצים בקהילות אחרות בפזורה היהודית, ישנו מרכיב ייחודי אחד לכתובות באיזמיר: מגוון השמות הפרטיים ושמות המשפחה, המשקפים את האופי ההטרוגני של הקהילה, בעיקר מן המוצא ספרדי, הרומניוטי, האיטלקי והטורקי של חבריה. בין שמות המשפחה הספרדיים ניתן למצוא את 'אלגרנאטי', המציין כי מוצא המשפחה מגרנדה, 'בן סניור' שפירושו בן המכובד ו'בנג'ויה' –

תמונה 45
כתובת הקדשה, כיסוי קטן לספר תורה, 1905
(כתובת 48)

בן ג'ויה. לרוב האנשים המוזכרים בכתובות ההקדשה יש שם פרטי אחד, אבל לכמה מהם יש גם שני שמות. רוב השמות הפרטיים של הגברים הם שמות תנ"כיים, בעיקר שמות האבות ומנהיגים בולטים כמו יוסף, משה ודוד, לצד מיעוט שמות לא יהודיים כמו אליכסאנדרו, ואפילו שם משפחה אשכנזי אחד, ליפמן. שם פרטי ספרדי טיפוסי הוא בכור, המבטא את המעמד המיוחד של בן זכר ראשון.

בקרב השמות הפרטיים של נשים יש מגוון נרחב. רק מעטים מהם הם שמות עבריים כמו שרה, ראשונת האמהות, ואסתר – הגיבורה התנ"כית. שני השמות הללו מופיעים גם בהטיות: שרה הופכת שארותא או סארינה, ואסתר נהיית לאסתרולה. רוב השמות מביעים אור, יופי, שמחה, אצילות, כבוד, חיים ומזל טוב. מקורם של שמות אחדים בספרדית: 'לונה' שפירושו ירח חוזר ונשנה בעשר כתובות. השם 'וידא', שפירושו חיים, נוסף לאישה למען תלד בשלום,

תמונה 44
כתובת הקדשה, פרוכת, קטיפת כותנה, 1937
(כתובת 93)

תמונה 46
כתובת הקדשה, פרוכת, תאריך לא ידוע
(כתובת 51)

ואילו 'ריינא' ו'ריזינה' הם תרגום המילה מלכה. מספר שמות של נשים באוסף הטקסטיל באיזמיר מקורם בשפות אחרות שהיו שגורות בקהילה: 'קאלומירה' פירושה יום טוב ומזל טוב ביוונית, 'סולטאנה' היא המקבילה הערבית למלכה. 'זינבול' היא השם הטורקי של הפרח יקינטון. כתובת רקומה על פרוכת שנתרמה לבית הכנסת 'גברת' משקפת תערובת מעניינת במשפחה אחת (תמ' 46, כתו' 51): הפרוכת נתרמה לזכר אישטרילייא, נגזרת יהודית-ספרדית מן השם הספרדי אסתרלה. שם משפחתה, אשכנזי, מצביע שמוצא המשפחה הוא מאירופה. לבת יש שני שמות: בוגולה שפירושו 'טוב', נגזרת מן המונח בקטלנית 'בונה' שפירושו זהה. השם השני הוא קאדין - גברת בטורקית. השם הזה, שבדרך כלל איננו מוענק בלידה, אלא נוסף אחר כך כשם שני, מופיע בשבע כתובות.

רוב הכתובות המנציחות נפטרים מתוארכות. תורמים מעטים מציינים רק את שנת הפטירה, אך רובם מוסרים גם את היום והחודש. כאשר התאריך המלא מצוין על החפץ, נהוג להשתמש בו בבית הכנסת ביום הזיכרון המצוין מדי שנה. דרך מסורתית לציון התאריך היא בציטוט פסוק מן המקרא שיש בו קשר לשמות התורמים, או פסוק הנושא מסר מסוים. בפסוקים האלה חלק מן האותיות מסומנות בנקודה או מוגדלות. שיטת תיארוך כזו השתמרה בכתובת הקדשה שנרקמה בידי רבקולה ביריוטי שציינה את התאריך בפרוכת שתרמה באמצעות הפסוק: **ידיה שלחה בכישור** וכפיה תמכו פלך' (משלי לא: יט). סכום ערך הספרות של האותיות המודגשות הוא השנה העברית המתאימה לשנה הלועזית 1891/2. אבל בציטוט פסוק מסוים זה היא גם מרמזת לקורא שתרומה זו הוכנה במו ידיה (כתו' 38). פרוכת זו היא אחד הפריטים העתיקים ביותר באוסף.

במקרה אחר, המנוחה נפטרה בחודש אדר שבו חוגגים את חג פורים, הקשור למגילת אסתר. בשל סיבה זו השנה המצויינת בכתובת ההקדשה היא 'אסתר', שסכום האותיות בה מתאים לשנת 1901 (כתו' 90). מסר של נחמה הובא בכתובת לציון זכרה של הנערה המאורסת סולטנה חנה שנפטרה בחודש אב. בחודש זה נהרסו שני בתי המקדש, ולכן לעיתים הוא נקרא מנחם אב. ציון חודש פטירתה כאן בשם 'מנחם' בלבד מרמז על

תנחומים על מותה (תמ' 47, כתו' 125). שלוש כתובות אלו משקפות מנהג שעבר מן העולם במאה העשרים, עם אימוץ התרבות האירופית. השיטה החדשה לציון השנה עדיין נהוגה על פי לוח השנה העברי, אבל במקום אותיות עבריות משתמשים בספרות, כפי שאפשר לראות ברוב התמונות שהובאו לעיל.

כמו בכל קהילה, גם באיזמיר יש כיסוי לארון המתים שבו משתמשים בהלוויה. צבעו שחור ויש לו שישה גדילים מוספים. הכתובת הרקומה עליו אומרת 'ברוך דיין האמת', ביטוי הנאמר כאשר מישהו עובר מן העולם (תמ' 48).

סקירה זו עברה בקצרה על פני תולדות הקהילה היהודית באיזמיר, הציגה את בתי הכנסת שלה, ודנה בעושרם של חפצי הטקסטיל שלהם, בהתמקדות במאפייניהם הטכניים, וכן בהיבטים חברתיים שונים המשתקפים בכתובות ההקדשה שלהם. מאחר שהדיון הכללי לעיל הציג רק דוגמאות מובחרות מתוך 143 כתובות הקדשה, הקוראים מוזמנים לפנות לרשימה המלאה של כתובות אלו, השופכת אור נוסף על הקהילה היהודית המרתקת של איזמיר בסוף המאה התשע עשרה והמאה העשרים.

כתובות הקדשה

תודתנו מעומק הלב לד"ר דב כהן, אוניברסיטת בראילן, על עזרתו רבת הערך במחקר השמות, בפענוח ראשי התיבות ובמידע החיוני על יהודי איזמיר.

הערות לקוראים

1. כתובות ההקדשה מסודרות על פי שלוש קטגוריות:
 - א. סדר אלפא-ביתי של שמות בתי הכנסת באנגלית. כל פריט נושא מספר סידורי ואחריו אות או שתיים המציינות את סוג הפריט. הסדר הפנימי של הפריטים בתוך כל קהילה הינו: מעילים לספר תורה (מצויינים באות מ'), פרוכות (פ'), כיסויי תיבה (כ"ת), כיסויים קטנים (כ"ק) וכתובת הקדשה (כתו). כל קבוצה מסודרת בסדר כרונולוגי פנימי. כך לדוגמא 4 מ' מציין את פריט מס' 4 שהוא מעיל לספר תורה, ו-5 פ' מתייחס לפרוכת.
 - ב. פריטים שאין לגביהם מידע לאיזו קהילה הם שייכים. אלו מסודרים באופן כרונולוגי ועל פי תפקידם. כלומר, מעילים, פרוכות ושאר סוגי הפריטים.
 - ג. פריטים שאין לגביהם מידע לאיזו קהילה הם שייכים, וללא מידע כרונולוגי או אחר.
2. כאשר חודש אדר בשנה מעוברת מצויין ללא התייחסות לאדר א' או ב', הכוונה תמיד לאדר ב'.
3. ראשי תיבות מפוענחים בתוך סוגריים עגולים – ק"ק (קהל קדוש). סוגריים מרובעים משמשים להשלמת קיצור של מילה בודדת – ח[ודש].
4. כאשר הכתובת מזכירה מספר נפטרים, אך מצויין רק תאריך פטירה אחד, הוא מתייחס לנפטר הראשון המוזכר בכתובת.
5. בנוסח יהודי ספרד התואר כהר"ר (כבוד הרב רבי) איננו מצויין תואר של רב, אלא מר או אדון, למעט מקרים בהם מצטרפים תארים נוספים, כגון החכם השלם וכד'.
6. בכתובות אלו התואר מרת ניתן כתואר כבוד לנשים נשואות ורווקות כאחד.

7. המקורות לציטוטים ולביטויים מן המקרא, המשובצים בכתובות ואשר חלקם נשנים מספר פעמים, אינם מצויינים בכתובת. להלן המקורות:

ויעש את הפרכת	דברי הימים ב, ג: י"ד
אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו	תהלים קמ"ד: ט"ו
נפשו בטוב תלין	תהלים כ"ה: י"ג
בא שמשה	ירמיהו ט"ו: ט
שותי ה' לנגדי תמיד	תהלים ט"ז: ח
תברך מנשים	שופטים ה: כ"ד
ביום חתנתו וביום שמחת לבו	שיר השירים ג: י"א
ידיה שלחה בכישור וכפיה תמכו פלך	משלי ל"א: י"ט
נעים זמרות ישראל	שמואל ב, כ"ג: א

בית הכנסת אהבת שלום

1 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) אהבת שלום יב"ץ (יכוננו בצדק) למנוחת הזקנה מרת וידא בת זימבול מ"ך (מנוחתה כבוד) אשת החו"ח (החכם וחשוב) יהודה אלגראנטי מ"ך (מנוחתו כבוד) נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) ביום 11 לח[ודש] טבת 5694 [29 בדצמבר 1933] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) {J.M.T.AL.1.2014}

[1]

2 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) אהבת שלום מהאדון יצחק סאבאן הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) למנוחת אשתו מרת זינבול בת מזל טוב נ"ע (נוחה עדן) נפטרת 17 לח[ודש] טבת שנת 5694 [4 בינואר 1934] {J.M.T.97.2013}

3 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) שלום יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני שבת[א] בונפיל הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) למנוחת אשתי שרה בת שמחה מ"כ (מנוחתה כבוד) 15 אדר 5700 [25 במארס 1940] {J.M.T.77.2013}

בית הכנסת אלגאזי

4 מ' הקדש לק"ק (קהל קדוש) אלגאזי יב"ץ (יכוננו בצדק) ב. ביטון שבט 5700 [11 בינואר-9 בפברואר 1940] {J.M.T.79.2013}

5 פ' בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) אלגאזי יב"ץ (יכוננו בצדק) די מרת אישטרילייא תמ"א (תבורך מנשים אמן) לשם בעלה הר[ב] דוד פרחי נ"י [נרו יאיר] 5683 [1922/3] {J.M.T.58.2013}

6 כ"תהקדש לק"ק (לקהל קדוש) אלגאזי מאת הרב הראשי רבי יצחק חליוה ומשפחתו לע"נ (לעילוי נשמת) הח[כם] הש[לם] נזב"י (נעים זמירות בישראל) מר אבי* המנוח מרדכי ששון בן קלארא נ"ע (נוחו עדן) נלב"ע (נפטר לבית עולמו) ח' חשון תשל"ט [8 בנובמבר 1978] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) {J.M.T.AL.2.2014}

* מקובל היה לקרוא לחם "אבא".

[2]

[3]

[5]

* בית הכנסת בית אהרון *

7 מ' הקדש למ"ק (למדרש קודש) בית אהרן למנוחת האשה מרת סולטאנה מב"ת (מנשים באוהל תבורך) אשת סיניור [נתן מורון הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) נפטרת ביום 2 לח[ודש] אלול שנת 5686 [5] [12 באוגוסט 1926] {J.M.T. BH.25.2014}

* בית הכנסת בית הלוי *

8 מ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית הלוי יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני חיים נאשאחון הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו)*
* השנה העברית 5714 (1953/4) רקומה בפינת המעיל.

9 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית הלוי יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) הנבק"ש (הנפטר בקיצור שנים) יאושע [ב]ן עזרא בן מז"ט (מזל טוב) תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) ב"ש (בא שמשו) ביום 1 אלול 5682 [25 באוגוסט 1922] {J.M.T. BI.14.2014}

10 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית הלוי יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"ן (לעילוי נשמת) הנבק"ש (הנפטר בקיצור שנים) החה"ן (החכם הנעלה) יוסף קאלאג'י נ"ע (נוחו עדן) ב"ש (בא שמשו) 16 חשון שנת 5686 [3 בנובמבר 1925] {J.M.T.95.2013}

[10]

11 פ' הקדש נלק"ק (ניתן לקהל קדוש) [בית ה]לוי יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני[ו] אברהם חיים ורחל גאאון[!] הי"ו (ה' ישמרם ויחיים) לע"נ (לעילוי נשמת) מור אבינו יצחק גאאון מ"ך (מנוחתו כבוד) נפלב"ע (נפטר לבית עולמו) 22 שנת 5680 [1919/20]* ולע"נ (ולעילוי נשמת) מרת אמנו ב'דה גאאון מ"ך (מנוחתה כבוד) איזמירנה אדר ב' 5689 [13 במארס-10 באפריל 1929] תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) {J.M.T. BH.4.2014}

* החודש לא מצויין.

12 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית הלוי יב"ץ (יכוננו בצדק) לעילוי נ[שמת] הישיש משה רבינו [ב]ן ג'וייא נ"ע (נוחו עדן) נלב"ע (נפטר לבית עולמו) 24 לח[ודש] טבת ש[נת] 5700 [5 בינואר 1940] {J.M.T.62.2013}

13 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית הלוי יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) הנבק"ש (הנפטר בקיצור שנים) מ[רת] סולטאנה גאאון[!] בת אסתר בכר אליה מ"כ (מנוחתה כבוד) ב"ש (בא שמשו) ביום 5 תמוז 5707 [23 ביוני 1937] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) {J.M.T.173.2015}

14 פ' תמ' 24 הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית הלוי יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני יצחק מאטאלון הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) למנוחת בני הנבק"ש (הנפטר בקיצור שנים) הבחור בנימין מאטאלון נ"ע (נוחו עדן) בן שרה דמ' (דמתקרייא) ויקטורייא ת"ם (תבורך מנשים) ב"ש (בא שמשו) 8 כסלו 5723 [5 בדצמבר 1962] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) {J.L.T. AL.3.2014}

[11]

[12]

[14]

[15]

פ' 15

בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית הלוי יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני רבקה בוננו ת"ם (תבורך משנים) למנוחת מר בעלי אברהם בוננו בן לונא מ"ך (מנוחתו כבוד) ב"ש (בא שמשו) 28 אייר 5726 [18 במאי 1966] ולע"נ (ולעילוי נשמת) בני הנבק"ש (הנפטר בקיצור שנים) יעקב בוננו נ"ע (נוחו עדן) בן רבקה ב"ש (בא שמשו) 15 טבת 5733 [20 בדצמבר 1972] ולע"נ (ולעילוי נשמת) בני אהרן בוננו נ"ע (נוחו עדן) בן רבקה ב"ש (בא שמשו) 27 אלול 5716 [3 בספטמבר 1956] תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) {IJM.T.BI.9.2014}

כ"ק 16

הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית הלוי יב"ץ (יכונן בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) מ[רת] אמי רחל די ג'אב"ס בת ג'ויה מזל טוב מ"כ (מנוחתה כבוד) נלבע (נפטרה לבית עולמה) 5 ניסן 5705 [19 במארס 1945] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) {IJM.T.199.2015}

בית הכנסת בית הלל

פ' 17

הק[דש] לק"ק (לקהל קדוש) בית הלל לע"נ (לעילוי נשמת) מורינו גבריאל מישאל 17 סיון 5661 [5] ולע"נ (ולעילוי נשמת) בנו בכור שלמה ובתו מ[רת] רבקולה 29 סיון מ"כ (מנוחתם כבוד) 5668 [28 ביוני 1908] {IJM.T.45.2013}

פ' 18

הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית הלל יב"צ (יכוננו בצדק) ממני ברוך בכר הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) לע"נ (לעילוי נשמת) מ[ר] אבי יעקב בכר מ"ך (מנוחתו כבוד) [בן] חוה נלב"ע (נפטר לבית עולמו) 1 אלול שנת 5670 [5 בספטמבר 1910] ולע"נ (ולעילוי נשמת) מ[רת] אמי רבקה בת אסתר מ"ך (מנוחתה כבוד) נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) 20 שבט שנת 5676 [25 בינואר 1916] תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) {IJM.T. 84.2015}

פ' 19

הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית הלל לע"נ (לעילוי נשמת) הארוס וחשוב יעקב רוזיאו בן שרה 8 תמוז 5678 [18 ביוני 1918] ומ"ך (ומנוחתו כבוד) והנערה מרת ג'וייא נב"ת (נפשה בטוב תלין) בת שרה תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) 23 כסלו 5677 [18 בדצמבר 1916] {IJM.T.145.2013}

[19]

פ' 20

הקדש לק"ק (לקהל קדוש) הלל יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני אסתר דאנון תמ"א (תבורך מנשים אמן) לע"נ (לעילוי נשמת) מ[ר] אבי יצחק [בן] סיניור מ"ך (מנוחתו כבוד); ומרת אמי סולטאנה מ"ך (מנוחתה כבוד); ולע"נ (ולעילוי נשמת) מ[ר] דודי שלמה [בן] סיניור מ"ך (מנוחתו כבוד) ומרת דודתי קאלי מ"ך (מנוחתה כבוד) תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) היום 1 לחדש תשרי 5696 [28 בספטמבר 1935] {IJM.T.69.2013}

בית הכנסת בית רבי

כ"תו' 21

הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית רבי לע"נ (לעילוי נשמת) מ"א (מר אבי) מורינו אברהם אלאזראקי בן סניורו ונ"ע (ונוחו עדן) 25 אייר 5684 [29 במאי 1924] {לא ממוספר}

בית הכנסת בית ישראל

22 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית ישראל יב"ץ (יכוננו בצדק) למנוחת אליכסאנדרו שמעיה שאול נ"ע (נוחו עדן) בן לאה תמ"א (תבורך מנשים אמן) ב"ש (בא שמשו) 23 סיון 5722 [25 ביוני 1962] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים)
{J.M.T.BI.12.2014}

23 פ' בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית ישראל לע"נ (לעילוי נשמת) יוסף עוזיאל בן פ[י]רלא תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) JOZEF ÖZEL 'IN ANISINA 2002
{J.M.T.BI.10.2014}

24 כ"ת הק' (הקדש) לק"ק (לקהל קדוש) בית ישראל יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני תמ' 11 יעקב ב[כור? בנימין?] גוקריל הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) 5670 [1909/10]
{J.M.T.BI.16.2014}

25 כ"ת הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בית ישראל יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) חיים פונטרימולי [ב] רחל נ"ע (נוחו עדן) ושמה בת שרה מ"כ (מנוחתה כבוד) תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים)
{J.M.T.BI.1.2014}

26 כתולע"נ (לעילוי נשמות) אליה יחיה נ"ע (נוחו עדן) ונו"ב (ונות ביתו) מרת תמ' 12 שריתה נ"ע (נוחה עדן) שנת 5682 [1921/2]*
{J.M.T.BI.18.2014}

* פריט זה מקוטלג תחת בית הכנסת בית ישראל למרות ששם הקהילה אינו מצויין בו.

[24]

[25]

[26]

בית הכנסת ביקור חולים

27 מ' בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בקור חולים יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני דוד הלוי הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) לע"נ (לעילוי נשמת) מרת אשתי שמחה פלורה נב"ת (נפשה בטוב תלין) ב"ש (בא שמשה) 6 אלול 5671 [30 באוגוסט 1911]
{J.M.T.BH.18.2014}

28 מ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בקו"ח (בקור חולים) יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמות) הבחור אברהם שונשול 24 תשרי 5676 [5] [2 באוקטובר 1915] ואחיו חיים שבתי נ"ע (נשמתם עדן) בן מז"ט (מזל טוב) תמ"א (תבורך מנשים אמן) 29 שבט 5678 [5] [11 בפברואר 1918]
{J.M.T.201.2015}

29 מ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בקור חולים יב"ץ (יכוננו בצדק) מהאשה מ[רת] דיאמאנטי איספורנו למנוחת מר בעלה בכור דניאל איספורנו [ב] חנולה מ"כ (מנוחתה כבוד) נלב"ע (נפטר לבית עולמו) ביום 18 לח[ודש] ניסן ש[נת] 5696 [10 באפריל 1936] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים)
{J.M.T. BH.26.2014}

30 מ' הק[דש] לק"ק (לקהל קדוש) בקור חו[לים] יב"ץ (יכוננו בצדק) למ[נוחת] האשה מ[רת] ששבונו ברוך בת מרים מ"ך (מנוחתה כבוד) ב"ש (בא שמשה) 16 סיון 5704 [7 ביוני 1944] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים)
{J.M.T.BH.28.2014}

[29]

31 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בקור חולים יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי תמ' 25 נשמת) הנרצח בק"ש (בקצרות שנים) בכור יהודה ברוך נ"ע (נוחו עדן) נ"ב (נפטר ביום) 15 סיון 5679 [13 ביוני 1919] {IJM.T.SG1.2014}

32 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בקור חולים יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) הנפ[טר] בק"ש (בקיצור שנים) אברהם שאול נ"ע (נוחו עדן) בן מאיר הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) נפ[טר] 6 תמוז 5683 (20 ביוני 1923) ולמנוחת הנערה מ[רת] סול מ"ך (מנוחתה כבוד) בת ג'וייה ת"ם (תבורך מנשים) נפ[טרה] ביום 20 שבט 5686 [4 בפברואר 1926] {IJM.BI.5.2014}

33 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בקו"ח (בקור חולים) יב"ץ (יכוננו בצדק) מהאדון שמואל הכהן הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) לע"ן (לעילוי נשמת) מר חמיו הנבו"ן (הנבון ונעלה) בכור יצחק [ב]ן ג'וייה בן מזל טוב נ"ע (נוחו עדן) ולע"נ (ולעילוי נשמת) מרת זקנתו מ[רת] ג'וייה בת שול מ"ך (מנוחתה כבוד) 13 שבט 5703 [19 בינואר 1943] ולע"ן (ולעילוי נשמת) מ[רת] זקנתו מ[רת] לונא בת ששבונא מ"ך (מנוחתה כבוד) {IJM.T.BH.1.2014}

בית הכנסת קומיטאטו

34 פ' הקדש לק"ק קומיטאטו [בתחילת הכתובת: מריבק[ו]לה אשת אליעזר אבולעפיה י"ו (השם) ישמרהו ויחיהו) לע"נ (לעילוי נשמת) הבחור יעקב אבולעפיה ובליה (?) נ"ב [נות בית] משה רוזאניס י"ו (השם) ישמרהו ויחיהו) ש[נת] 5681 [1920/21] {IJM.T.175.2015}

35 כ"ת הקדש לק"ק (לקהל קדוש) קומיטאטו יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי תמ' 29 נשמת) הנערה מרת קאדין דבורה מ"ב (מדוכית ביסורין) בת מיכאל שאול הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) 11 תמוז ש[נת] 5676 [12 ביולי 1916] {IJM.T.194.2015}

בית הכנסת אסתר

36 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) אסתר מבית הלוי יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני מ[רת] מזל טוב ת"ם (תבורך מנשים) אשת אברהם יפה הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) לע"נ (לעילוי נשמת) מ[רת] מלכה מ"ך (מנוחתה כבוד) נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) 4 תמוז 5673 [9 ביולי 1913] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) {IJM.T.SH.1.2014}

37 כ"ת הקדש לק"ק (לקהל קדוש) אסתר מבית הלוי לע"נ (לעילוי נשמת) הנפטרת בק"ש (בקיצור שנים) מ[רת] רבקולה בת וידא מ"כ (מנוחתה כבוד) אשת בכור יאודה הכהן י"ו (השם) ישמרהו ויחיהו) 15 ניסן 5673 [22 באפריל 1913] {IJM.T.BI.4.2014}

בית הכנסת עץ חיים

38 פ' בע"ה (בעזרת ה') מעשה ידי רבקה די רבינו ביריוטי נר"ו (נטריה רחמנא וברכיה = ישמרהו הרחמן ויברכהו) הקדש לק"ק (לקהל קדוש) ע[ץ] החיים יב"ץ (יכוננו בצדק) אתן שנת **ידיה שלחה** בכישור וכפיה תמכו פלך לפ"ג (לפרט גדול) [1891/2]* {IJM.T.48.2013}

* סכום האותיות המודגשות הוא 652, המקביל לשנת תרנ"ב.

[35]

[37]

[39]

[41]

פ' 39

בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) עץ החיים יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) מ"א (מר אבי) בכור אליה זאיבי נ"ע (נוחו עדן) נלב"ע (נפטר לבית עולמו) ביום ט' לחדש אב ש[נת] 5676 [8 באוגוסט 1916] {J.M.T.56.2013}

פ' 40

הקדש לק"ק (לקהל קדוש) עה"ח (עץ החיים) יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) האשה מ[רת] מז"ט (מזל טוב) בת רושא רחל נ"ע (נוחה עדן) אשת החה"נ (החכם הנעלה) יעקב חיים הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) ביום 20 באדר ש[נת] 5679 [22 במארס 1919] {J.M.T.191.2015}

פ' 41

הקדש לק"ק (לקהל קדוש) עץ חיים יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני רפאל פוליטי לע"ן (לעילוי נשמת) מר אבי נסים פוליטי בן רושא נ"ע (נוחו עדן) ב"ש (בא שמשו) ביום 28 כסלו שנת 5680 [20 בדצמבר 1919] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים אמן) {J.M.T.76.2013}

פ' 42

הקדש לק"ק (לקהל קדוש) עה"ח (עץ החיים) יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני הצעיר נסים מאנטיל הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) למ[נוחת] מ[ר] אבי יצחק בן מרים נ"ע (נוחו עדן) ב"ש (בא שמשו) 18 אלול 5703 [17 בספטמבר 1943] ולמ[נוחת] אחותי הנערה ג'וייא מ"ך (מנוחתה כבוד) בת מלכה ת"ם (תבורך מנשים) ב"ש (בא שמשו) 17 סיון 5703 [20 ביוני 1943] תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) {J.M.T.142.2013}

[43]

[44]

[45]

כ"ק 43

הק' [דש] לק"ק (לקהל קדוש) עה"ח (עץ החיים) יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני לאה תמ"א (תבורך מנשים אמן) לע"נ (לעילוי נשמת) מר בעלי המ[נוח] אברהם בדרשי נ"ע (נוחו עדן) בן אסתרולה מ"כ (מנוחתה כבוד) 16 טבת 5685 [12 בינואר 1925] {J.M.T.147.2013}

בית הכנסת גבאי

פ' 44

הקדש לק"ק (לקהל קדוש) גבאי יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) הבחור הנבק"ש (הנפטר בקיצור שנים) משה מיליס מ"ך (מנוחתו כבוד) בן רבקה מ"כ (מנוחתה כבוד) נלב"ע (נפטר לבית עולמו) ביום 15 לח[ודש] שבט שנת 5674 [11 בפברואר 1914] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) {J.M.T.BI.8.2014}

פ' 45

בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) גבאי יב"ץ (יכוננו בצדק) מהאשה מ[רת] וידא תמ"א (תבורך מנשים אמן) למנוחת מור בעלה הנבק"ש (הנפטר בקיצור שנים) [ב] ציון ערוך מ"ך (מנוחתו כבוד) נלב"ע (נפטר לבית עולמו) ביום 8 לח[ודש] אב ש[נת] 5674 [31 ביולי 1914] {J.M.T.100.2013}

בית הכנסת גינת ורדים

מ' 46

הקדש בע"ה (בעזרת ה') לק"ק (לקהל קדוש) גנת ורדים יב"ץ (יכוננו בצדק) מהאשה קאדין ת"ם (תבורך מנשים) אש[ת] הנ[עלה] יעקב אמאדו הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) ש[נת] 5687 [1926/7] {J.M.T.81.2013}

* בית הכנסת גברת (סניורה) *

47 מ' הקדש לק"ק (קהל קדוש) גברת לע"נ (לעלוי נשמת) יוסף רוזאניס מ"כ (מנוחתו כבוד) נפטר ביום 3 לח[ודש] אדר ש[נת] 5673 [12 במארס 1913] {UJM.T.25.2013}

48 כ"ק הקדש לק"ק (לקהל קדוש) גברת יב"ץ (יכוננו בצדק) ממרת רחל תמ"א תמ' 45 (תבורך מנשים אמון) לע"נ (לעלוי נשמת) בנו[ה] הבחור ונחמד יוסף בנימין בן החכם הש[לם] נז"י (נעים זמירות ישראל) כה"ר (כבוד הרב) חיים יהושע אמאדו מ"ך (מנוחתו כבוד) 13 לח[ודש] אייר 5665 [18 במאי 1905] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) {UJM.T.SG.4.2014}

49 פ' בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) גברת יב"ץ (יכוננו בצדק) ממנו בנות[י] הם למנ[ו]חת מר אבינו הנו"ן (הגבון ונעלה) ישראל אשכנזי בן שרה נ"ע (נוחו עדן) 17 שבט 5691 [4 בפברואר 1931] ולמנוחת מרת אמנו שולטנה בת רחל מ"כ (מנוחתה כבוד) הנפטרת ביום 20 לח[ודש] אדר שנת 5697 [3 במארס 1937] ות[הא] נפשם צ[רורה] ב[צרור] החיים {UJM.T.169.2015}

50 פ' בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) גברת יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני סאמי הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) בן קאדין חודארה ת"ם (תבורך מנשים) שנת 5734 [1973/4] {UJM.T.SG.2.2014}

[48]

51 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) גברת יב"ץ (יכוננו בצדק) למנוחת מ[רת] תמ' 46 אישטרילייא נב"ת (נפשה בטוב תליון) אשת ח"ר (חכם רבי) אברהם אשכנזי הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו); ולמנוחת בתה בונולא קאדין תנצב"ה (תהא נשמתן צרורה בצרור החיים) אכיר"ר (אמן כן יהי רצון) {UJM.T.SG.3.2014}

52 כ"ק הקדש לק"ק (לקהל קדוש) גברת יב"ץ (יכוננו בצדק) מהאדון יוסף מוסאג'י הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) 19 שבט ש[נת] 5671 [17 בינואר 1911] {UJM.T.155.2013}

53 כ"ק הק[דש] לק"ק (לקהל קדוש) גברת יב"ץ (יכוננו בצדק) ממרת ריינא ת"ם תמ' 14 (תבורך מנשים) אשת דוד וינטורה י"ו (השם] ישמרהו ויחיהו) [5]682 [1921/2] {UJM.T.196.2015}

* בית הכנסת חביף *

54 כ"ק הקדש לק"ק (לקהל קדוש) חאביף יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני מורינו אלבילדאס הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) לע"ן (לעילוי נשמת) שרה אלבילדאס בת וידא רחל מ"כ (מנוחתה כבוד) 22 שבט 5700 [1 בפברואר 1940] {UJM.T.22.2013}

[51]

[52]

[53]

[54]

בית הכנסת השכמת בית הכנסת

55 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) השכמת בית הכנסת יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני איסטרילייא ת"מ (תבורך מנשים) אשת בכור עוזיאל מוצירי הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) לע"נ (לעילוי נשמות) אבי ואמי משה [ו]דודו קאלי אלאזראקי מ"ך (מנוחתם כבוד) נלב"ע (נפטרו לבית עולמם) ביום 9 לחדש סיון שנת 5676 [10 ביוני 1916] תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) {J.M.T.75.2013}

56 פ' בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) השכמת בית הכנסת יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) הבחור דניאל [ב]ן אדרת נ"ע (נוחו עדן) בכ"ר (בן כבוד רבי) חיים נ"ע (נוחו עדן); ב"ש (בא שמשו) 14 טבת 5677 [8 בינואר 1917] {J.M.T.101.2013}

57 פ' בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) השכמת בית הכנסת יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) הנערה המדוכית ביסורים שרה בת הו"ח (הנבון וחשוב) יעקב אלטאליף נ"ע (נוחה עדן): 3 תמוז ש[נת] 5686 [15 ביוני 1926] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) {J.M.T.96.2013}

58 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) הש"כ (השכמת) ביה"כ (בית הכנסת) יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני הנערה מ[רת] קלארה ת"מ (תבורך מנשים) בת שלמה הכהן מ"ך (מנוחתו כבוד) לע"ן (לעילוי נשמת) אחותי הנערה המב"י (המדוכית ביסורין) מ[רת] סארינה מ"ך (מנוחתה כבוד) בת איסטרילייא נ"ע (נוחה עדן) נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) 4 אדר 5688 [25 בפברואר 1928] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) {J.M.T.57.2013}

[57]

בית הכנסת מאגנציאה

59 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) מאגנציאה יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני הנו"ן (הנבון והנעלה) משה שלום הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) לע"ן (לעילוי נשמת) בני הארוס וחשוב הנ"פ (הנפטר) בקצ"ש (בקיצור שנים) שמעון שלום מ"ך (מנוחתו כבוד) [ב]ן אסתרולה ת"מ (תבורך מנשים) נלב"ע (נפטר לבית עולמו) 5 לחודש חשון שנת 5692 [16 באוקטובר 1931] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) {J.M.T. 141.2013}

60 כ"ק ב"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) מאגנאסיאה יב"ץ (יכוננו בצדק). מהג[ברת] לונא דיליאון לע"נ (לעילוי נשמות) מ[ר] אביה מאיר קושטי בן מזל טוב מ"ך (מנוחתו כבוד) מ[רת] אמה רחל בת פירלה מ"ך (מנוחתה כבוד) ואחותה ריינה בת רחל מ"ך (מנוחתה כבוד) טבת 5699 [23 בדצמבר 1938-20 בינואר 1939] תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) {J.M.T.198.2015}

בית הכנסת מחזיקי תורה

61 מ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) מחזיקי תורה יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני יעקב צבי הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) לע"נ (לעילוי נשמת) מר אחי המר נפש הר[ב] אברהם [ב]ן ריינה מ"ך (מנוחתו כבוד) נפטר י"ז לח[ודש] סיון 5674 [11 ביוני 1914] ולעילוי נשמת בתי הנערה ריינה בת פירלה מ"ך (מנוחת כבוד) נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) ביו[ם] יא לח[ודש] שבט שנת 5685 [5 בפברואר 1925] תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) {J.M.T. BH.21.2014}

[61]

62 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) מחזיקי תורה יב"ץ (יכונונו בצדק) ממרת סולטאנה אלגאזי ת"ם (תבורך מנשים) לע"נ (לעילוי נשמת) מ[רת] אמו[ה] רבקה בת קאדין מ"ך (מנוחתה כבוד) נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) ביום 8 לח[ודש] סיון ש[נת] 5682 [4 ביוני 1922] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) {J.M.T.190.2015}

63 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) צונצין* ממני גראסייה גאני תמ"א (תבורך מנשים אמון) לע"נ (לעילוי נשמת) מר בעלי מנחם גי'נליבי' גאני מ"ך (מנוחתו כבוד) ולע"נ (לעילוי נשמת) בתי הנפק"ש (הנפטרת בקיצור שנים) הנערה מרת מרים מ"ך (מנוחתה כבוד) בת גראסייה ת"ם (תבורך מנשים) נפל"ע (נפטרה לבית עולמה) ביום ט' לח[ודש] אלול ש[נת] 5687 [6 בספטמבר 1927] תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) {J.M.T.BI.6.2014}

* צונצין הוא שם נוסף לבית הכנסת מחזיקי תורה.

בית הכנסת מזכה את הרבים

64 מ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) מזכה את הרבים יב"ץ (יכונונו בצדק) ממני אסתר פרץ ת"ם (תבורך מנשים) לעילוי נשמת בתי קדין בת אסתר מ"ך (מנוחתה כבוד) נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) 5 אלול 5703 [5 בספטמבר 1943] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) {J.M.T.19.2013}

65 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) מזכה את הרבים יב"ץ (יכונונו בצדק) למ[נוחת] האישה האמלל המב"י (המדוכא ביסורין) והנבק"ש (והנפטר בקיצור שנים) משה הכהן נ"ע (נוחו עדן) דמ [דמתקרייא] מואיז בן בכורה תמ"א (תבורך מנשים אמון) ובן דוד הכהן הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) נלב"ע (נפטר לבית עולמו) במונטיבי[ד] או ביום 4 לח[ודש] תמוז 5704 [25 ביוני 1944] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) {J.M.T.14.2013}

בית הכנסת מזרחי

66 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) מזרחי יב"ץ (יכונונו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) הנבק"ש (הנפטרת בקיצור שנים) הנערה המארשה מרת אסתר מ"ך (מנוחתה כבוד) בת ה"ו (החכם ונעלה) משה הכהן מ"ך (מנוחתו כבוד); ביום 21 לח[ודש] אייר שנת 5670 [30 במאי 1910] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) {J.M.T.140.2013}

67 כ"ת בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק מזרחי יב"ץ (יכונונו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) הנבון וחשוב משה הכהן מ"ך (מנוחתו כבוד) בן הנבון וחשוב בכור יוסף הכהן מ"ך (מנוחתו כבוד) תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) {J.M.T.AL.4.2014}

[65]

[66]

[67]

[68]

בית הכנסת אורחים

68 פ' בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) אורחים יב"ץ (יכוננו בצדק) מהאשה הכבו[דה] שרותה בת ה[מ]נוח חיים רבי נ"ע (נוחו עדן) היום 5 איר 679 [5] [5 במאי 1919] {J.M.T.46.2013}

בית הכנסת ראש הר

69 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) הר (=ראש הר) יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"ן (לעילוי נשמת) הגביר החה"מ (החכם המעולה) משה עוזיאל נ"ע (נוחו עדן) נלב"ע (נפטר לבית עולמו) 10 שבט שנת 5677 [2 בפברואר 1917] {J.M.T.78.2013}

בית הכנסת שער השמים

70 מ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) שער השמים יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני בולא אלגראנטי ת"ם (תבורך מנשים) לחתונת בני רפאל הי"ו (ה' ישמרהו) ויחיהו) ש[נת] 5730 [1969/70] {J.M.T.60.2013}

71 פ' הקדש למ"ק (למדרש קדוש) שער השמים יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני מרת לונא יפה תמ"א למנוחת הבחור הנפטר בק"ש (בקיצור שנים) שלמה אלגראנטי בן מז"ט (מזל טוב) נלב"ע (נפטר לבית עולמו) 9 לח[ודש] אלול 5707 [25 באוגוסט 1947] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) {J.M.T.8.2013}

[71]

בית הכנסת שלום

72 מ' ב"ה (בעזרת ה') ה[קדש] לק"ק (לקהל קדוש) ש[לום] יב"ץ (יכוננו בצדק) מהאשה מרת מרים המ[כונית] קאדין נב"ת (נפשה בטוב תליו) בחיי בעלה החו"ח (החכם וחשוב) כה"ר (כבוד הרב) מורינו אברהם נ"ע (נוחו עדן) ש[נת] התרנ"א [1890/91] * לפ"ג (לפרט גדול) תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) {J.M.T.18.2013}

* המעיל הוקדש כאשר מרים ובעלה היו עדיין בחיים. התאריך מציין את מועד ביצוע ההקדשה.

73 מ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) שלום יב"ץ (יכוננו בצדק) מזל טוב גומיל מ"כ (מנוחתה כבוד) אשת חיים גומיל הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) ביום 16 אב שנת 5671 [10 באוגוסט 1911] {J.M.T.31.2013}

74 מ' הק[דש] לק"ק (לקהל קדוש) שלום יב"ץ (יכוננו בצדק) למנוחת מאזלאח פאפושאדו בי[י] אסתר נ"ע (נוחו עדן) 6 סיון שנת 5691 [22 במאי 1931] {J.M.T.32.2013}

75 מ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) שלום יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) החה"נ (החכם הנבון) נז"י (נעים זמירות ישראל) דוד צונצין בן אסתרולה נ"ע (נוחו עדן) ב"ש (בא שמשו) ביום 2 כסלו 5699 [25 בנובמבר 1938] תנצב"ה (תהא נשמתו צורה בצרור החיים) {J.M.T.13.2013}

[72]

76 מ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) שלום יב"ץ (יכוננו בצדק) למנוחת כה"ר (כבוד הרב) יצחק הלוי בן ג'וייא נלב"ע (נפטר לבית עולמו) 11 אדר 5708 [22 במארס 1948] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) {J.M.T.17.2013}

77 מ' הק[דש] לק"ק (לקהל קדוש) שלום ממרת אסתר לע"נ (לעילוי נשמת) בעלה הר[ב] אהרן [ב]ן יקר בן מרים {J.M.T.27.2013}

78 פ' ה"ק (הקדש) לק"ק (לקהל קדוש) ומד"ק (ומדרש קדוש) שלום יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני רושה ת"ם (תבורך מנשים) לע"נ (לעילוי נשמת) מור בעלי חיים יו"ט (יום טוב) נ"ע (נוחו עדן) ולע"ן (ולעילוי נשמת) אבי ואמי אברהם אסתרולה מזרחי נ"ע (נשמתם עדן) נפ[טר] [ביו]ם [9 לח]ודש[אלול 5676] [7 בספטמבר 1916] {J.M.T.9.2013}

79 פ' בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) שלום יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני מ[רת] מרים ת"ם (תבורך מנשים) לע"ן (לעילוי נשמת) מ[ר] בעלי אליה אביוב נ"ע (נוחו עדן) ולשתי בנותי מ[רת] רוזה נ"ע (נוחה עדן) בכורה רחל נ"ע (נוחה עדן) נפ[טר] [ביו]ם [ה' לח]ודש[אלול] שבט שנת 5684 [11 בינואר 1924] תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) {J.M.T.11.2013}

[78]

[79]

80 פ' בס"ט (בסימן טוב) בע"ה (בעזרת השם) הקדש לק"ק (לקהל קדוש) שלום יב"ץ (יכוננו בצדק) מהנערה מ[רת] וידא קונייו תמ"א (תבורך מנשים אמן) ביום חתונתה וביום שמחת לבה עם החתן הנעים רפאל אלאזראקי הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) ביום 4 לח[ודש] תמוז שנת תפר"ה 5685 [26 ביוני 1925]* {J.M.T.6.2013}

* ציון השנה במילה תפר"ה (היא שנת תרפ"ה) מרמז על ברכת פרייה ורבייה לזוג הצעיר.

81 פ' ק"ק (קהל קדוש) ומד"ק (ומדרש קדוש) שלום יב"ץ (יכוננו בצדק) ויעש את הפרכת האדון יצחק סאדרינאס י"ו (השם) ישמרהו ויחיהו) חידה(?) לע"נ (לעילוי נשמת) בתו הנערה המב"י (המדוכית ביסורין) מזל טוב מ"ך (מנוחתה כבוד) בת קאלומירה ת"ם (תבורך מנשים) נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) אלול 5687 [29 באוגוסט-26 בספטמבר 1927] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) {J.M.T.5.2013}

82 פ' ב"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) שלום יב"ץ (יכוננו בצדק) ממרת ויאוליטא למנוחת בעלה כה"ר (כבוד הרב) משה אשכנזי נ"ע (נוחו עדן) [ב]ן מרים נלב"ע (נפטר לבית עולמו) בא' לח[ודש] אלול ש[נת] 5703 [1 בספטמבר 1943] ולמנוחת מרת אמה שמחה בת חנה תמ"א (תבורך מנשים, אמן) נפטרת בד' לחדש סיון תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) {J.M.T.BI.7.2014}

83 כ"ת הקדש לק"ק (לקהל קדוש) שלום יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני מ[רת] גראסיא תמ"א (תבורך מנשים אמן) לע"ן (לעילוי נשמת) מור בעלי החו"ח (החכם וחשוב) שמעון דוזיטאס [ב]ן דונא נ"ע (נוחו עדן) שנפ[טר] ביום כט לח[ודש] טבת ש[נת] התרע"ח [13 בינואר 1918] ומ"ך (ומנוחתו כבוד) {J.M.T.26.2013}

[80]

[83]

בית הכנסת שאול

84 פ' הק[דש] למ"ק (למדרש קודש) שאול לע"נ (לעילוי נשמת) מ[רת] ליאנורה המ"ב (המדוכית ביסורין) א[שת] רפאל לאחאנה י"ו (השם) ישמרהו ויחיהו) בת כ[בוד] סימן טוב חכים מ"כ (מנוחתה כבוד) ב"ש (בא שמה) 15 כסלו 5682 [16 בדצמבר 1921] {J.M.T.65.2013}

[84]

85 פ' תמ' 23 הקדש למ"ק (למדרש קודש) שאול יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) האשה המ' [דוכית] ב"י (ביסורין) הנבק"ש (הנפטרת בקיצור שנים) מ[רת] רושה רבקה מ"ך (מנוחתה כבוד) בת שרה מ"ך (מנוחתה כבוד) אשת מרדכי ב[ן] אברהם הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) יום חמישי 15 לחדש ני[סן] שנת 5688 [5 באפריל 1928] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) {J.M.T.183.2015}

[85]

בית הכנסת שונשול

86 פ' הק[דש] לק"ק (לקהל קדוש) שונשול יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני ריקה [ב]ן' גיאת תמ"א (תבורך מנשים אמון) לע"ן (לעילוי נשמת) מר אביה יהושע [ב]ן' גיאת [ב]ן' ג'וייא 25 כסלו ולמ[נוחת] מרת אמה בוליסא בת מלכא 9 ו(?) אדר ולמנוחת מרת אחותה המדוכית ביסורין ג'וייא בת בוליסא נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) 28 תשרי 5719 [5] [15 בספטמבר-14 באוקטובר 1958] תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) {J.M.T.49.2013}

[86]

בית כנסת תלמוד תורה

87 מ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) תלמוד תורה יב"ץ (יכוננו בצדק) מהאדון שבתי מורדו הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) ומאשתו הגברת בכורה נעמה תמ"א (תבורך מנשים, אמון) 25 כסלו ש[נת] 5689 [8 בדצמבר 1928] {J.M.T.83.2013}

88 מ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) ת"ת (תלמוד תורה) יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמתם) של הנ[בונים] וח[כמים] שלמה ואחיו נסים בן יהודה גומל נ"ע (נוחם ע[דן] נפ[טר] ו[?]) ב[יום] 12 לחודש חשון שנת 5695 [21 באוקטובר 1934] * תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) {J.M.T.118.2013}

* לא ברור האם תאריך הפטירה מתייחס למות אחד האחים או שניהם.

89 מ' הק[דש] לק"ק (לקהל קדוש) תלמוד תורה יב"ץ (יכוננו בצדק) ממני לונא ת"ם (תבורך מנשים) למ[נוחת] מ[ר] בעלי ג'יליבי אפרים סבע נ"ע (נוחו ע[דן] ב"ש (בא שמשו) 29 אלול 5702 [11 בספטמבר 1942] {J.M.T.61.2013}

90 פ' הקדש להק"ק (להקהל קדוש) ת"ת (תלמוד תורה) יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) האשה הכבודה והצנועה הנפטרת בקצרות שנים מ[רת] שמחה נ"ב (נוות בית) אשת הר[ב] אליה בר נתן הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) בת הר[ב] ישראל נחום הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) והיתה מנוחתה ביום ח' לח[ודש] אדר ש[נת] אסת"ר 5661 [27 בפברואר 1901] * {J.M.T.189.2015}

* ציון השנה בשם אסת"ר (היא שנת תרס"א), מרמז למלכה אסתר, גיבורת המגילה, הנקראת בחודש אדר, הוא החודש בו נפטרה הגב' שמחה.

[89]

91 פ' בע"ה (בעזרת ה') ה"ק (הקדש) לק"ק (לקהל קדוש) ת"ת (תלמוד תורה) לע"נ (לעילוי נשמת) הבחור משה גאנון בן בכורה רושה מ"כ (מנוחתו כבוד) 2 טבת 5668 [7 בדצמבר 1907] {UJM.T.135.2013}

[91]

92 פ' הק[דש] לק"ק (לקהל קדוש) תלמוד תורה יב"ץ (יכונונו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) מר אבי הנו"ה (הנבון והנעלה) כה"ר (כבוד הרב) בכור יום טוב ביטראן נ"ע (נוחו עדן) ב"ש (בא שמשו) 26 אייר 5684 [30 במאי 1924] {UJM.T.171.2015}

93 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) ת"ת (תלמוד תורה) חברה יב"ץ (יכונונו בצדק) תמ' 44 מהאשה ריינא שאלתיאל תמ"א (תבורך מנשים אמן) למנוחת אחותה הנערה מרת רושא חסן בת שארותא מ"ך (מנוחתה כבוד) נלב"ע (נפטרות לבית עולמה) ביום 8 לח[ודש] אייר ש[נת] 5697 [19 באפריל 1937] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) {UJM.T.188.2015}

[93]

94 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) תלמוד תורה ממ"ר שמואל חאליגואה הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) ניסן 5703 [6 באפריל-5 במאי 1943] {UJM.T.176.2015}

95 כ"ק הק[דש] לק"ק (לקהל קדוש) ת"ת (תלמוד תורה) יב"ץ (יכונונו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) האשה הנ[פטרות] בקצ"ש (בקיצור שנים) המדוכית ביסור' [רין] מ[רת] וידא מ"ך (מנוחתה כבוד) בת מזל טוב מ"ך (מנוחתה כבוד) אשת שמואל גאליקו הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) נלב"ע (נפטרות לבית עולמה) 19 לח[ודש] אדר 5686 [5 במארס 1926] תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) {UJM.T.197.2015}

96 כתו' הק[דש] לק"ק (לקהל קדוש) ת"ת (תלמוד תורה) יב"ץ (יכונונו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) הר[ב] חיים זאיבי נ"ע (נוחו עדן) 11 שבט להצלח[ת] בנו אברהם זאיבי הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) שנת 5668 [14 בינואר 1908] {לא ממוספר}

97 כתו' בע"ה (בעזרת ה') הקדש לק"ק (לקהל קדוש) ת"ת (תלמוד תורה) יב"ץ (יכונונו בצדק) ממני אברהם זאיבי הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) לע"נ (לעילוי נשמת) מרת אמי אסתרולה נב"ת (נפשה בטוב תלין) : אשת מ"א (מר אבי) הר[ב] אליה זאיבי הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) ב"ש (בא שמשו) 25 אב שנת 5671 [19 באוגוסט 1911] {UJM.T.200.2015}

[98]

[99]

[100]

[101]

98 כתו' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) תלמוד תורה יב"ץ (יכונונו בצדק) מהחו"ח (מהחכם וחשוב) דוד אמן הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) לע"נ (לעילוי נשמת) נות ביתו הנבק"ש (הנפטר בקיצור שנים) מ[רת] לונה בת בכורה שמחה מ"ך (מנוחתה כבוד) נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) ביום ז' לח[ודש] אייר ש[נת] 5676 [10 במאי 1916] {J.M.T.160.2013}

בית הכנסת ים סוף

99 פ' הקדש למ"ק (למדרש קודש) ים סוף יב"ץ (יכונונו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) הנערה מ[רת] קאדין מ"כ (מנוחתה כבוד) בת דוד עזר מ"כ (מנוחתו כבוד) ביום 3 סיון ש[נת] 5668 [2 ביוני 1908] {J.M.T.59.2013}

100 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) ים סוף יב"ץ (יכונונו בצדק) לע"נ (לעילוי נשמת) אברהם בונמו בן ריינה נ"ע (נוחו עדן) נלב"ע (נפטר לבית עולמו) ביום 14 לח[ודש] כסלו ש[נת] 5670 [27 בנובמבר 1909] {J.M.T.135.2013}

101 פ' בע"ה (בעזרת ה') הק[דש] לק"ק (לקהל קדוש) ים סוף לע"נ (לעילוי נשמת) מר בעלי הנפטר בק"ש (בקיזור שנים) חיים יואל בן לונא מ"כ (מנוחתו כבוד) ביום הרביעי 24 אדר הראשון 5692 [2 במארס 1932] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) {J.M.T.178.2015}

כתובות הקדשה על מעילים ללא שיוך לקהילה מסוימת (בסדר כרונולוגי)

102 מ' עשיתי הקדש לקהל קדש מעשה ידי לונה לה(?) [ב]ן ג'ויה ת"ם (תבורך מנשים) שנת ה'תרנ"ט [1898/9] ס"ט (סופה טוב) בת [?] [ב]ן ג'ויה {J.M.T.BH.24.2014}

103 מ' קדש לה' לע"נ (לעילוי נשמת) החו"ח (החכם וחשוב) הנפטר בק"ש (בקיזור שנים) הר[ב] יעקב די יאודה קורי נ"ע (נוחו עדן) נפטר בן 35 שנה ביום שבת קודש 4 אב ש[נת] 5665 [5 באוגוסט 1905] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) {J.M.T.24.2013}

104 מ' בע"ה (בעזרת ה') הקדש מהאשה מרת ריינא מזרחי תמ"א (תבורך מנשים אמן) 7 אדר שנת 5668 [10 במארס 1908] {J.M.T. BH.27.2014}

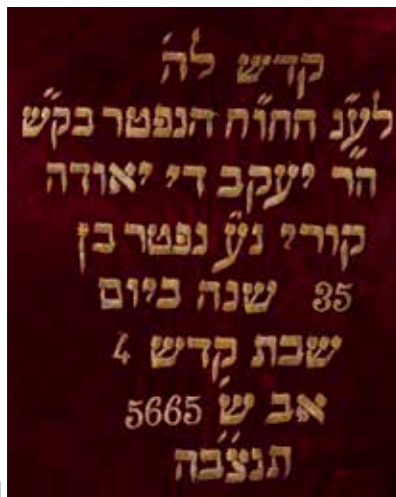
105 מ' קדש ליי' מהאשה מ[רת] ויקטוריה ת"ם (תבורך מנשים) אשת הנ[בון] המ[עולה] יעקב טאראנטו י"ץ (ישמרהו צורו) שנת התרס"ט (1908/9) {J.M.T.89.2013}

106 מ' נדרי מאד (?) נדרתי קדש לה' אנכי נחמיה פאלקון הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) תמוז שנת עזרתה* {J.M.T.BH.11.2014}

* סכום האותיות "עזרתה" מציין את שנת התרע"ז ומרמז על בקשת עזרה מהאל.

[102]

[103]

107 מ' לאה שרה מ"ך (מנוחתה כבוד): אשת חיים דוניו: נפטרת ביום 19 סיון 5679 [17 ביוני 1919] סוקייה*

{J.M.T.29.2013}

* סוקייה היא עיר השוכנת כ-100 ק"מ מאיזמיר, שם כפי הנראה נפטרה לאה שרה.

108 מ' לע"נ (לעילוי נשמת) הנערה שרה גומל בת אסתר ת"ם (תבורך מנשים) ב"ש (בא שמשה) ביום כ"א לח[ודש] אייר ש[נת] התרפ"ג [7 במאי 1923]

{J.M.T.80.2013}

109 מ' קדש לה' מהח"ח (מהחכם וחשוב) חיים קטן הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) ומהגברת נות ביתו מ[רת] דונא תמ"א (תבורך מנשים אמון) ש[נת] 5691

[1930/31]

{J.M.T.74.2013}

110 מ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) יב"ץ (יכוננו בצדק) לע"ז (לעילוי זכר) הב[חור] וח[כם] יהודה בכ"ר (בן כבוד רבי) יצחק נפטר ביום 15 אב ש[נת] 5692

[17 באוגוסט 1932]

{J.M.T.BH.16.2014}

111 מ' בע"ה (בעזרת ה') קדש לה' למנוחת המר נפש הנבק"ש (הנפטר בקיצור שנים) נז"י (נעים זמירות ישראל) כה"ר (כבוד הרב) בנימין דאנון נ"ע

(נוחו עדן) בן מרים ת"ם (תבורך מנשים) ב"ש (בא שמשו) 19 לח[ודש] שבת 5703 [25 בינואר 1943] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים)

{J.M.T.120.2013}

[110]

[111]

כתובות הקדשה על מעילים ללא תיארוך וללא שיוך לקהילה

(בסדר אקראי)

112 מ' קודש לה' לע"נ (לעילוי נשמת) האשה שמתה מעוברת מרת שרה זאבי תמ' 41 בת אסתר פירירה תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים אמון)

{J.M.T.117.2013}

113 מ' לע"נ (לעילוי נשמות) הנפטר[ו]ת בקצרות שנים מרת מילי אשת בכור ביז'ה ובתה ריינה

{J.M.T.88.2013}

114 מ' הקדש אשת נסים עזר נ"ע (נוחו עדן) לק"ק (לקהל קדוש)

{J.M.T. 82.2013}

115 מ' לע"נ (לעילוי נשמת) אסתר וידא בת רבקה אשת אהרן עזר י"ו (השם) תמ' 10 ישמרהו ויחיהו)

{J.M.T.BH.13.2014}

116 מ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) יב"ץ (יכוננו בצדק) לעל[ו]י רנון (רוח נפש ונשמת) כה"ר (כבוד הרב) חיים הכהן נ"ע (נוחו עדן)

{J.M.T.BH.14.2014}

117 מ' אשרי העם שככה לו אשרי העם ש"י אלהיו

{J.M.T.BH.22.2014}

[112]

[115]

כתובות הקדשה על פרוכות ללא שיוך לקהילה מסוימת
(בסדר כרונולוגי)

118 פ' הקדש מהחכם וחשוב יעקב הכהן אבישי הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) למנוחת אחותו הנערה מרת איסתרולה מרים הנפטרת ביום כ"ד לחדש אב ש[נת] 5652 [17 באוגוסט 1892]

{J.M.T.181.2015}

119 פ' בע"ה (בעזרת ה') הקדש מסי[ניור] משה מלכי ס"ט (סופו טוב) לע"נ תמ' 39 (לעילוי נשמת) מ"ה (מורינו הרב) הישיש הנ"ו (הנבון ונעלה) יעקב אלקולומברי נ"ע (נוחו עדן) ב"ש (בא שמשו) ביום תשעה לחדש ניסן ולע"נ (לעילוי נשמת) בנו בכור דוד אלקולומברי נ"ע (נוחו עדן) תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים) שנת 5660 [1899/1900] ומ"כ (ומנוחתם כבוד)

{J.M.T.SH.3.2014}

120 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) לע"נ (לעילוי נשמת) מ[רת] רוזה ארדיט מ"כ (מנוחתה כבוד) 29 תמוז 666 [5] [22 ביולי 1906]

{J.M.T.170.2015}

121 פ' זה הפרכת עשו הנערות הקדש לק"ק (לקהל קדוש) בשנת התרס"ט תמ' 36 [1908/9]

{J.M.T.BI.15.2014}

122 פ' הצעיר הזה יעקב גלאנטי קדוש שנת 5678 [1917/18] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים)

{J.M.T. 2.2013}

[119]

[121]

123 פ' בע"ה (בעזרת ה') קודש לה' לע"נ (לעילוי נשמת) הנפטרת בקצ"ש (בקיצור שנים) מרת מרים מ"כ (מנוחתה כבוד) אשת שלמה נאג'ארי י"ו (השם) ישמרהו ויחיהו) 18 אב 5678 [27 ביולי 1918] ומ"כ (ומנוחתה כבוד)

{J.M.T.6.2013}

124 פ' הקדש למנוחת הנערה מרת ב' [כורה] זאפירה מ"ך (מנוחתה כבוד) בת הנ[עלה] אברהם הלון[?י] הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) נפ[טרה] 12 טבת ש[נת] 5679 [15 בדצמבר 1918]

{J.M.T.SH.2.2014}

125 פ' לע"נ (לעילוי נשמת) הנערה המאורשה סולטאנה חנה בת בכורה אסתרולה תמ"א (תבורך מנשים אמן) ב"ש (בא שמשו) ביום 27 מנחם* 5679 [23 באוגוסט 1919]

{J.M.T.64.2013}

* חודש מנחם הוא חודש אב. חודש זה מכונה גם מנחם אב, כרמז לתנחומים על חורבן המקדש, שארע בחודש זה. השימוש ב"מנחם" כאן, מציינ תנחומים על מות הנערה המאורשת.

126 פ' הקדש לע"נ (לעילוי נשמות) הנ[עלה] יוסף גאון נ"ע (נוחו עדן) נפ[טר] 16 טבת 5678 [31 בדצמבר 1917] ובנו אלעזר בן ריינה נ"ע (נוחו עדן) נפ[טר] 11 אדר ש[נת] 5680 [20 בפברואר 1920] תנצב"ה (תהא נשמתם צרורה בצרור החיים)

{J.M.T.3.2013}

[123]

[125]

[126]

- 127 פ' הקדש למנוחת האשה מ[רת] לונה בת דודו מ"ך (מנוחתה כבוד) אשת נסים [ב]ן עזרה הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) נפ[טרה] ב 25 תמוז ש[נת] 5683 [9 ביולי 1923] {J.M.T.98.2013}
- 128 פ' ונ"ע (ונוחו/ה עדן) 25 אייר 5684 [29 במאי 1924] {J.M.T.72.2013}
- 129 פ' לע"נ (לעלוי נשמת) הנ[עלה] [ב]ן ציון גבאי נ"ע (נוחו עדן) נפ[טר] ביום ... כסלו [5 בנובמבר-3 בדצמבר 1918] 5679 ולמנו[ח]ת] אשתו מ[רת] אסתר בת [ב]ן ציון מע[ה]לל[א]ל מ' [כ] (מנוחתה כבוד) נפ[טרה] ביום 4 אלול שנת 5686 [4 באוגוסט 1926] {J.M.T.174.2015}
- 130 פ' הקדש לע"ן (לעילוי נשמת) הנבק"ש (הנפטר בקיצור שנים) שלמה [ב]ן סניור נ"ע (נוחו עדן), בן יעקב הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) נלב"ע (נפטר לבית עולמו) תשרי שנת 5688 [27 בספטמבר-26 באוקטובר 1927] {J.M.T.143.2013}
- 131 פ' הקדש למנוחת הנערה מרת רושה קומריאל מ"ך (מנוחתה כבוד) בת תמ' 35 ג' אמילה תמ"ה [א=] (תבורך מנשים אמון) נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) ביום 15 לח[ודש] אדר שנת 5690 [13 במארס 1930] {J.M.T.172.2015}
- 132 פ' הקדש לע"ן (לעילוי נשמת) הנערה הנבק"ש (הנפטרת בקיצור שנים) תמ' 19 מ[רת] סולטאנה מ"ך (מנוחתה כבוד) בת הר' יוסף יפה הי"ו (ה' ישמרהו ויחיהו) נלב"ע (נפטרה לבית עולמה) 20 ניסן שנת 5691 [7 באפריל 1931] {J.M.T.63.2013}

[127]

[131]

[132]

- 133 פ' הקדש לע"נ (לעלוי נשמת) מרת רי"זינה נב"ת (נפשה בטוב תליון) אשת הנו"ן (הנבון ונעלה) כה"ר (כבוד הרב) נסים סאבא נ"ע (נוחו עדן) תנצב"ה (תהא נשמתה צרורה בצרור החיים) 10 חשון ש' [נת] 5708 [24 באוקטובר 1947] {J.M.T.179.2015}
- 134 פ' לזכר נשמת אבינו מורנו משה איסר ב"ר (בן רבי) ליפמאן זאב לחובר נפ[טר] כ"ט תשרי תשכ"ב [9 באוקטובר 1961] IN MEMORY OF BELOVED FATHER MORRIS LACHOVER D. OCTOBER 9, 1961 DONATED BY SAM AND MIRIAM ROSENS DETROIT, MICHIGAN U.S.A. {J.M.T.BI.13.2014}
- 135 פ' הקדש לק"ק (לקהל קדוש) מהאשה מרת רוזא תמ"א (תבורך מנשים אמון) לע"נ (לעילוי נשמת) מר בעלה שמואל ביגה בן שרה 4 אדר א' 5722 [8 בפברואר 1962] תנצב"ה (תהא נשמתו צרורה בצרור החיים) {J.M.T.70.2013}
- 136 פ' בס"ד (בסיעתא דשמייא) לע"ן (לעילוי נשמת) שנת 5665 [1904/5]. Elishay Eliezer שנת 5761 [2000/1] {J.M.T.BI.11.2014}

[135]

מגוון פריטים ללא שיוך לקהילה מסוימת

(בסדר כרונולוגי)

137 כ"ת [כט לח]ודש [טבת שנת] התרע"ח [13 בינואר 1918]
{J.M.T.21. ? }

138 כ"ת [נ"ע (נוחו/ה עדן) ב"ש (בא שמשו/ה) 23 שבט שנת] 5693 [19 בפברואר
1933]
{J.M.T.103. 2013}

139 כ"ת [הקדש לק"ק (לקהל קדוש) ממני שמואל אלאזראקי הי"ו (ה' ישמרהו
ויחיהו) שנת] 5698 [1937/8]
{J.M.T.BI.2.2014}

140 כ"ת [ב]ן שהם? נ"ע (נוחו עדן) ב"ש (בא שמשו) 12 לח]ודש [ניסן 5705
26 במארס 1945]
{J.M.T.21}

141 כ"ת [לע"נ (לעילוי נשמת) איסטרילייה אלאוף בת בוליסא פירלא מ"כ
(מנוחתה כבוד) 22 תשרי 5721 [13 באוקטובר 1960]
{J.M.T.68.2013}

142 כ"ק [בע"ה (בעזרת ה') הק'הקדש] לק"ק (לקהל קדוש) לע"נ (לעילוי
נשמת) הנערה מרת לונא בת בכורה איסטרילייה מ"כ (מנוחתה כבוד)
בת שמשון אבודר[ה]ם י"ו (השם] ישמרהו ויחיהו) 18 חשון 5678 [3
בנובמבר 1917]
{J.M.T.152.2013}

[142]

143 פ' [הקדש לע"ן (לעילוי נשמת) הארוס הנבק"ש (הנפטר בקיצור שנים)
אליעזר מזרחי בן ריינא נ"ע (נוחו עדן) ב"ש (בא שמשו) 24 לח]ודש [אייר
5679 [24 במאי 1919]
{J.M.T.BH.3.2014}

אף שאוסף הטקסטיל של איזמיר כולל 325 פריטים, ניתן היה לתעד רק 143 כתובות
הקדשה. בשאר הפריטים הכתובות בלתי קריאות או שאין כלל כתובת הקדשה, אף
שכל אחד מהפריטים נתרם מתוך מסירות ודבקות.

[143]

פרוייקט שימור תשמישי הקדושה מטקסטיל מבתי הכנסת של איזמיר, 2012-2020

תיאור הפרוייקט

פרוייקט שימור תשמישי הקדושה מטקסטיל של איזמיר התבצע באמצעות תיעוד וקטלוג שיטתיים של פריטי טקסטיל מבתי הכנסת של איזמיר. הצורך בשימור נקבע באמצעות סקר מקדים, שבעקבותיו נבנתה תוכנית טיפול ושימור, שהתבססה על מצבו של כל פריט.

על סמך עבודת התיעוד נרשמו במצאי 352 פריטים. ארבעים ושמונה תשמישי קדושה שומרו במלואם במשך השנים 2014-2020. בפרוייקט זה השתתפו סטודנטים ממגמת שימור הטקסטיל בתוכנית 'לימודי התעודה בשימור' של אוניברסיטת מטרופוליה למדעים שימושיים בפינלנד. את הדרכת הסטודנטים וניהול הפרוייקט הובילה החתומה מטה אנה האקארי, בסיוע הגב' טאריה בנט, שתינו מרצות ומשמרות טקסטיל. מתוך 352 האריגים, 266 מאוחסנים כרגע בקופסאות קרטון, שאר 86 האריגים נמצאים בבתי הכנסת, ובאחדים מהם עדיין משתמשים.

הקדמה לתרבות היהודית

לנוכח אופיו של הפרוייקט, היה חשוב להתוודע אל התרבות שאת חפציה אנו משמרים. זהו צעד בסיסי כאשר משמרים פריטים שמקורם בתרבויות אשר שונות מתרבותם של המשמרים, במיוחד כאשר מדובר בתשמישי קדושה וחפצים אחרים. לפני שהחל הפרוייקט התבקשו הסטודנטים להכיר את התרבות היהודית, את תשמישי הקדושה שלה, נסיבות עיצובם ואופני ייצורם. כמו כן למדו הסטודנטים על הדרישות המיוחדות שיש בשימור תשמישי קדושה מטקסטיל, משום שממספר היבטים שימורם שונה משימור של אריגים אחרים.

מהלך העבודה

העבודה החלה בשנת 2013 בביקור הראשון באיזמיר של תלמידי שימור הטקסטיל, שאז התקבלו האריגים לצורך טיפול ראשוני מבתי הכנסת 'ביקור חולים' ו'בית ישראל' ומארכיון בית החולים היהודי. העבודה הצריכה בעיקר ניקוי זהיר של פני האריגים מאבק, לכלוך, פסולת בניין מבתי כנסת שנהרסו ומשקעים של זחלי חרקים. כל האריגים צולמו, קוטלגו וקבלו מספר קטלוגי לפני שנארזו במכלי אחסון שהוכנו בבית הכנסת 'שלום'. בשלב זה לא בוצע שום שימור התערבותי, משום שהצלת האריגים וניקויים נחשבו למטרה העיקרית.

בביקור השני התבצעה העבודה המעשית במחלקת האופנה של האוניברסיטה הכלכלית של איזמיר, אשר ברוב אדיבותה העמידה לרשותנו את מתקניה. כל פריט לשימור נבחר מתוך רשימת פריטים מועדפים לשימור. רשימה זו התבססה על כלל מצאי הפריטים, ונקבעה על סמך חשיבותו של הפריט וצורכי השימור שלו. תוכנית זו הותאמה לדרישות קורס השימור, לכישורים ולידע של הסטודנטים שהשתתפו בפרויקט בשלוש השנים הראשונות. בביקור זה קיבל כל סטודנט פריט אריג שנועד לשימור. לכל אריג היו אופי, מצב השתמרות ובעיות משלו, ולכן זכה כל פריט לטיפול שונה. לאחר ביקור העבודה השלישי, בתום שנתיים, הסתכמה עבודת השימור בתשעה עשר תשמישי קדושה מטקסטיל.

לאחר הפרויקט הראשון בן שלוש השנים החל פרויקט חדש, גם הוא בן שלוש שנים, והוא כלל ארבעה ביקורי עבודה נפרדים. בין הביקור הראשון לשני היה פער של שנתיים ויותר, משום שהסטודנטים הראשונים כבר סיימו את הלימודים, ואילו החדשים היו צריכים לרכוש מקצת הכישורים הבסיסיים של שימור טקסטיל, כדי להיות מוכנים לפרויקט רבת-רבותי ותובעני כזה. הפרויקט החדש היה בעל חשיבות עליונה, משום שהקודם היה רק בראשיתו, ועדיין נותרה עבודה רבה מאוד. באביב 2017 הוענק לפרויקט הטקסטיל של איזמיר מימון חדש, וזה אפשר להמשיך בעבודה. בשלוש שנות הפרויקט השני שומרו במלואם עשרים ותשעה אריגים.

שימור האריגים בבתי הכנסת

תשמישי הקדושה אשר שומרו בפרויקט זה כללו פריטים אשר שימשו בבתי הכנסת, כלומר פרוכות, מעילים של ספרי תורה, אבנטים לספרי תורה, כיסויי תיבה, טליתות וכיוצא באלה. אלה מהחפצים שהיו במצב טוב, היו עדיין בשימוש. אריגים רבים שנמצאו בעליות גג היו מוזנחים, ואחרים חולצו מחורבות בתי הכנסת שנהרסו. רובם ככולם היו מלוכלכים, מקומטים וקרועים. אחדים גם היו נגועים בחרקי טקסטיל, וחלקם היו חשופים ללחות, לעובש ולגורמים אחרים המזיקים לטקסטיל.

רוב האריגים קיבלו טיפול בסיסי דומה, אבל השיטות, עוצמתן ומשך הזמן שנדרש לשימורם השתנו בהתאם למצבם. אריגים אחדים הצריכו עשרים שעות עבודה, ואילו אחרים יותר ממאתיים. מלאכת שימור טקסטיל היא עבודה מייגעת וממושכת, ואין בה מקום לחיפזון או לטעות. כל האריגים נוקו קודם כול בזהירות באמצעות שואב אבק בעוצמה נמוכה, כדי להסיר אבק ולכלוך מעל פני השטח. אחר כך יושר האריג המקומט, כדי לאפשר את חיזוק הקרעים. גם אריגים ללא קרעים יושרו כדי לאפשר את שימורם המיטבי, ולשם מניעת נזק נוסף בעתיד. חשוב, למשל, שתכים שמונחים ואחוזים יהיו מסודרים ונעימים למראה, מכיוון שהדבר משפיע על מראה הטקסטיל.

אחת הדוגמאות לטיפול כזה הוא מעיל ספר התורה שנעשה מאריג משי בורגונדי אדום בהיר עם רקמה של חוטי מתכת וחוטי משי צבעוניים. מספר האיננוטר של מעיל זה הוא UJM.T.BH-28.2014. בטנת המעיל עשויה מבד כותנה אדום. מעיל זה היה במצב גרוע: הוא היה מקומט, מלוכלך באדמה ומאובק. מבנהו ניזוק מאד, הוא היה קרוע לכל רוחבו, והאריג המצפה את הפְּסוּי, כלומר חלקו העליון העשוי עץ, היה קרוע וחסרו בו חלקים. גדילים מחוטי מתכת המעטרים את שוליו העליונים והתחתונים היו מקומטים סבוכים זה בזה. חוטי הערב של האריג היו חשופים וגלויים לעין, ורקמת חוטי המתכת הייתה מלוכלכת, ונמצאו בה חוטים רופפים (תמ' 49. ראו גם את המעיל השלם, תמ' 33).

תמונה 49

חיזוק האריג באמצעות תכים מונחים ואחוזים, מעיל לספר תורה בתהליך שימור.

צילום: אולינה הולפיין
{J.M.T.BH-28.2014}

פניו של מעיל ספר התורה נוקו בעזרת שואב אבק בעל פייה קטנה כדי לסלק אבק ולכלוך חיצוני, ואחר כך נוקתה הבטנה בעזרת ספוגית ניקוי יבש של Alron®, לסילוק עוד לכלוך מושרש. המעיל קיבל גם טיפול לחות באמצעות רטייה לחה להסרת הקמטים. לאחר מכן נוקתה רקמת חוטי המתכת באמצעות מטושי כותנה ומים רכים, שהעניקו לה מראה זוהר יותר. כל חוטי המתכת המשוחררים נקבעו במקומם עם מעט דבק אקרילי Lascaux 498HV לא מדולל. גדילי חוטי המתכת נוקו ויושרו באמצעות מברשת ומים רכים. החורים והאזורים הקרועים באריג נתמכו בעזרת טלאים מאריג כותנה צבועה. אריג התמיכה הוצמד בעזרת

תכים מונחים ואחוזים עם חוטי פילמנט פוליאסטר של Gütermann Skala®. הקסוי כוסה באריג חדש שהונח על גבי האריג הקרוע הישן. שימור מעיל ספר תורה זה ארך 100 שעות עבודה של סטודנט שימור אחד.

דוגמא נוספת היא הפרוכת שנעשתה מקטיפת משי סגולה כהה עם רקמת זהב וכסף (מס' אינוונטר 145.2013, J.M.T.26, תמ' 26). הזהבת חוטי המתכת נעשתה, כנראה, בזהב אמיתי, משום שהחוטים לא השחירו. הפרוכת מרופדת בבטנה מכותנה סגולה. לאורך השוליים יש גדילים, ובעליונים יש טבעות מתכת לתלייה. במרכזה רקומה כתובת עברית. הפרוכת הייתה מלוכלכת ומקומטת, אריג הקטיפה היה שחוק, ובחלקו העליון היו שני קרעים. מספר חוטי מתכת ניזוקו, וגדילים אחדים היו רופפים או חסרים. בחלקה השמאלי של הפרוכת היה כתם שומני גדול.

פני הפרוכת וגבה נוקו באמצעות שואב אבק בשאיבה קלה דרך מסך מרושת, כדי להסיר שכבות לכלוך ואבק. טיפות הסטארין הוסרו על ידי מְגַהֵץ ושכבות תאית רכה. כל טבעות המתכת החלודות הוסרו והוחלפו בחדשות העשויות מסרט וולקרו ברוחב 5 ס"מ, שנתפר על סרט מבד כותנה לא מולבן שכבר התכווץ בכביסה. מערכת התלייה החדשה חוברה לשוליים העליונים של גב הפרוכת בתוך שימוש בתך תוכף מפוזר בחוט תפירה מפוליאסטר. חוטי המתכת נוקו במטושי כותנה וחומר ניקוי טבעי. הגדילים הרופפים נתפרו וחוזקו, וחוטי המתכת המשוחררים של הרקמה חוברו מחדש בעזרת דבק אקרילי Lascaux 498HV (תמ' 50). שני הקרעים הקטנים חוזקו בעזרת בד כותנה ושימוש בתכים מונחים ואחוזים. מלאכת השימור הצריכה 56 שעות.

פריט העשוי בטכניקה אחרת הוא כיסוי תיבה שמספרו 26.2013, J.M.T. פריט מרובע זה מורכב מארבע שכבות של הטלאת תשבץ מאריגי משי ורקמת תכי שרשרת בחוטי מתכת. במרכז כיסוי התיבה תפורה ליבית מכותנה שחורה עם כתובת הקדשה הרקומה בחוט מוזהב ומעוטרת בנצנצים ממתכת. היא נתפרה על אריג ישן יותר שהוא מעין פסיפס של אריג סטין

תמונה 51
 כיסוי תיבה במהלך שימור על ידי שתי סטודנטיות.
 צילום: טאריה בנט
 {J.M.T.26.2013}

במטושי כותנה ספוגים באנזים טבעי. רבים מהם היו רופפים ושבורים. תכי תיקון ישנים שהחזיקו את חוטי השתי הרופפים הוסרו, וחוטי שתי מעוותים וסבוכים יושרו בעזרת מרית ומלקחיים. כדי להחליק את הקמטים ניתן להם טיפול לחות בעזרת מוסלין כותנה לחה

תמונה 50
 חוטי המתכת של הפרוכת מוחזרים ומחוזקים
 במקומם.
 צילום: ארג'ה ג'וקיאו
 {J.M.T.145.2013}

ממשי בצבעי ירוק, אדום ולבן צהבהב. מתחת לפסיפס הזה יש שכבה של אריג כותנה בצבע לבן צהבהב, והכל מרופד בבטנת כותנה ירוקה. שוליו מקושטים בגדילי חוטים מוזהבים ונצנצים (תמ' 51). האריג נוקה בשני צידיו במברשת דרך מסך מרושת. חוטי המתכת נוקו

ביבליוגרפיה

- Ağaç, Saliha, and Dengin Serap. "The Investigation in Terms of Design Component of Ottoman Women Entari in 19th Century and Early 20th Century." *International Journal of Science Culture and Sport* 3, no. 1 (March 2015): 113–128.
- Barnai, Jacob. "Jewish Guilds in Turkey in the Sixteenth to Nineteenth Centuries." In *Jews in Economic Life: Collected Essays in Memory of Arkadius Kahan (1920–1982)*, edited by Nachum Gross, 133–148. Jerusalem, 1985 (Hebrew).
- . "On the Jewish Community of Izmir in the Late Eighteenth and Early Nineteenth Centuries." *Zion* 47, no. 1 (1982): 56–76 (Hebrew).
- . *Smyrna, the Microcosmos of Europe: The Jewish Community of Smyrna in the 17th and 18th Centuries*. Jerusalem, 2015 (Hebrew).
- Barnai, Jacob, and Haim Gerber. "Jewish Guilds in Istanbul in the Late 18th Century." *Michael: On the History of the Jews in the Diaspora* 7 (1981): 206–226 (Hebrew).
- Bashan, Eliezer. "Contacts between Jews in Smyrna and the Levant Company of London in the Seventeenth and Eighteenth Centuries." *Jewish Historical Studies: Transactions of The Jewish Historical Society of England* 29 (1988): 53–73.
- . "The Economic Activity of the Jews of Izmir in the Seventeenth and Eighteenth Centuries." In *Jews in Economic Life: Collected Essays in Memory of Arkadius Kahan (1920–1982)*, edited by Nachum Gross, 149–168. Jerusalem, 1985 (Hebrew).
- Bora, Siren. *Bir semt bir bina: Karataş Hastanesi ve çevresinde Yahudi izleri*. İzmir, 2015.
- . *İzmir Yahudileri tarihi, 1908–1923*. Istanbul, 1995.
- Bornstein-Makovetsky, Leah. "Personal Names of Izmir Jews in Modern Times." In *Pleasant Are Their Names: Jewish Names in the Sephardi Diaspora*, edited by Aaron Demsky, 233–261. Bethesda, MD, 2010.
- Çakmak, Şakir, and Siren Bora. "The Portugal Synagogue: In Light of Its History and Architecture." *Art-Sanat*, 14 (2020): 39–70 (<https://doi.org/10.26650/artsanat.2020.14.0003>)
- וממברנה חדירה ללחות של Sympatex® שכוסה ביריעת פוליאתיילן. אחרי הטיפול הוצמד האריג על בסיס פוליסטירין כדי להתייבש. חלקיו הפגומים והחלשים חוזקו בכותנה ירוקה ואריג חיזוק ממשי אדום, ותכים מונחים ואחוזים שימשו לחיזוק האזורים האלה. חוטי מונופילמנט פוליאסטר של Gütermann Skala® בצבע ירוק ואדום, וחוטים שנלקחו מבד גזה פוליאסטר של Stabiltext® בצבע בז' שימשו לתפירה. ארבע פיסות של אריג ויסקוזה שחור הוחדרו מתחת לשכבת הקטיפה השחורה כדי להסתיר את החורים שמתחתיה. החלקים הרופפים והפרומים של גדילי המתכת והרקמה חברו מחדש בעזרת תכים תוכפים בתוך שימוש בחוטי פוליאסטר. בגלל קוצר הזמן טופלו רק החלקים הפגועים ביותר של הבטנה: הונחו עליה רק טלאים לחיזוק, ואחר כך היא חוזקה בשכבת אריג כותנה ירוק.
- הפרויקט חשף את הסטודנטים לסוגי טקסטיל שונים ולשיטות שימור מגוונות, ואפשר להם להתנסות בעבודה מעשית, ההכרחית לעתידם כמשמרים מקצועיים.

אנה האקארי

מרצה בכירה

משמרת טקסטיל

ראש שימור טקסטיל וחומרים אורגניים

אוניברסיטת מטרופוליה למדעים שימושיים

תוכנית לקבלת תואר בשימור

- Shwarzwald (Rodrigue), Ora. "First Names in Sephardi Communities." In *Pleasant Are Their Names: Jewish Names in the Sephardi Diaspora*, edited by Aaron Demsky, 191–207. Bethesda, MD, 2010.
- Tagger, Mathilde A. *Dictionary of Sephardic Given Names*. New Haven, 2015.
- Yıldırım, Onur. "Ottoman Guilds as a Setting for Ethno-Religious Conflict: The Case of the Silk-thread Spinners' Guild in Istanbul." *International Review of Social History* 47, no. 3 (December 2002): 407–419.
- Yetim, Fatma. "Embroidered Bindallı Garments Worn by Women in the Town of Beypazarı, Ankara." *Folk Life: Journal of Ethnological Studies* 47, no. 1 (2009): 20–31.
- The Bezalel Narkiss Index of Jewish Art, cja.huji.ac.il, s.v. Izmir.

- Danon, Dina. *The Jews of Ottoman Izmir: a Modern History*. Stanford, 2020.
- Gerber, Haim, and Jacob Barnai (eds.). *The Jews in Izmir in the Nineteenth Century: Ottoman Documents from the Şari'a Court*. Jerusalem, 1984 (Hebrew).
- Hadar, Gila. "Bienvenida 'Blessed Be Her Who Comes' and Azebuna 'Does Good Deeds': Name-giving Patterns for Girls and Women in the Judeo-Spanish Diaspora." In *Pleasant Are Their Names: Jewish Names in the Sephardi Diaspora*, edited by Aaron Demsky, 209–232. Bethesda, MD, 2010.
- Juhasz, Esther (ed.). *Juifs sépharades de l'empire ottoman: aperçu de la culture matérielle*. Jérusalem, 1989.
- Juhasz, Esther (ed.). *Sephardi Jews in the Ottoman Empire: Aspects of Material Culture*. Jerusalem, 1990. Includes a 16-page summary in Turkish.
- Koç, Fatma, and Emine Koca. "The Clothing Culture of the Turks, and the Entari (Part 1: History)." *Folk Life: Journal of Ethnological Studies* 49, no. 1 (2011): 10–29.
- Levi, Avner, *History of the Jews in the Republic of Turkey: Political and Legal Status*. Jerusalem, 1992 (Hebrew).
- . "The Jews of Turkey on the Eve of the Second World War and during the War." *Pe'amim: Studies in Cultural Heritage of Oriental Jewry* 29 (1986): 32–47 (Hebrew).
- . "'Shavat Aniiim': Social Cleavage, Class War and Leadership in the Sephardi Community – The Case of Izmir 1847." in *Ottoman and Turkish Jewry: Community and Leadership*, edited by Aron Rodrigue, 183–202. Bloomington, 1992.
- Micklewright, Nancy. "Late-Nineteenth-Century Ottoman Wedding Costumes as Indicators of Social Change." *Muqarnas*, 6 (1989): 161–174.
- Morcillo Rosillo, Matilde. "La ocupación griega de Esmirna y sus repercusiones sobre la comunidad judía, 1919–1922." *World Congress of Jewish Studies* 11, B, vol.3 (1993): 195–202.
- Nahum, Henri, "The Jews of Smyrna at the End of the Nineteenth Century and in the Early Twentieth Century." *Shorashim Bamizrah* 4 (1998): 122–155 (Hebrew).
- Ovadia, Silvyo (curator). *Jewish Costumes in the Ottoman Empire*. Istanbul, 2000 (Turkish and English).

